

TAMPEREEN YLIOPISTO

”Tää työelämä välillä pakottaa tekeen valintoja” Työn ja perheen yhteensovittaminen 1-2 -vuotiaiden lasten vanhempien puheessa kehysanalyyttisestä näkökulmasta

Kasvatustieteiden tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

EEVA JÄRVENTAUSTA

Maaliskuu 2019

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

EEVA JÄRVENTAUSTA: ”Tää työelämä välillä pakottaa tekeen valintoja”: Työn ja perheen yhteensovittaminen 1-2 -vuotiaiden lasten vanhempien puheessa kehysanalyytisestä näkökulmasta
Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, 58 sivua
Maaliskuu 2019

Tutkielmassa tarkasteltiin 1-2 -vuotiaiden lasten vanhempien tapoja jäsentää puheessaan työn ja perheen yhteensovittamista. Tarkoitus oli tehdä näkyväksi jäsenysten rakentumisen kulttuurisia resursseja ja siten selvittää, minkälaisessa yhteiskunnallisessa kehyksessä vanhemmat tekevät työelämään osallistumiseen ja lastenkasvatukseen liittyviä ratkaisuja. Tutkielman aineisto koostuu haastatteluaineistosta, joka on kerätty osana Suomen Akatemian rahoittamaa, Tampereen yliopiston, Jyväskylän yliopiston ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistä CHILDCARE-tutkimushanketta, jossa tutkitaan tasa-arvon kysymyksiä varhaiskasvatukseen, esiopetuksen ja lastenhoidon tukien järjestelmässä. Haastatteluaineisto analysoitiin kehysanalyytisestä näkökulmasta.

Aineiston analyysin kautta nousi esiin viisi erilaista jäsentämisen tapaa kuvaavaa kehystä, jotka nimettiin toimeentulon, luonnollisen sukupuolen, ihannetyöntekijän, työn merkityksellisuuden ja lapsen paras -kehyksiksi. Toimeentulokehyksessä puhe työn ja perheen yhteensovittamisesta jäsenyyden toimeentulon kautta. Toimeentulokehyksessä työ on perhe-elämään liittyvä pakko, joko rahallinen tai yhteiskunnallinen. Luonnollisen sukupuolen kehyksen puitteissa työn ja perheen yhdistäminen määrittyy sukupuolen ja siihen liittyvien kulttuuristen määrittelyjen kautta. Luonnollinen sukupuoli ohjaa vanhempien työnjakoa niin perheen sisällä kuin suhteessa palkkatyöhön ja lastenhoitoon. Ihannetyöntekijän kehys ilmentää työelämän perhe-elämälle asettamia ehtoja, jotka peilaavat kulttuurisesti jaettua käsitystä hyvän ja tunnollisen työntekijän ihanteesta. Työn merkityksellisyys -kehyksessä vanhemmat suuntautuvat puheessaan työn positiivisiin puoliin ja työhön mielekkäänä osana elämää. Työ on osa hyvää arkea ja vanhemman voimavara myös perhearjessa. Lapsen paras -kehyksen puitteissa työn ja perheen yhteensovittaminen jäsenyyden erityisyyden kautta ja sen kautta, mitä itse ja kulttuurisesti ymmärretään lapsen parhaana.

Haastateltavat vanhemmat jäsensivät puhettaan työn ja perheen yhdistämisestä useamman kuin yhden kehyksen valossa. He myös vaihtoivat kehyksiä joustavasti ja toimivat vastoin kehysten kulttuurisesti rakentuneita normeja. Tutkielmassa selvitettiin lisäksi, minkälaisia kehysten välisiä suhteita voidaan tunnistaa vanhempien työn ja perheen yhteensovittamista koskevassa puheessa. Kehysten välisiä suhteita tarkasteltiin ihannetyöntekijän kehyksen kautta. Ihannetyöntekijän kehyksen suhde muihin kehyksiin oli joko vahvistava, vastakkainen tai dominoiva. Ihannetyöntekijän kehys oli esimerkki vahvasta kehyksestä.

Tutkielman tuloksena syntyneet kehykset tarjoavat monitasoisia tulkintoja työn ja perheen yhdistämisen edellytyksistä ja tavoitteista. Kehysten moninaisuus ja niiden väliset suhteet osoittavat, että työn ja perheen yhteensovittaminen ei ole vain perheen sisäinen tehtävä. Näyttäisi myös siltä, että perhepoliittiset toimet sisältävät sellaisia ulottuvuuksia, jotka toteutuvat paikallisesti ja yksilöllisesti eri tavoilla.

Avainsanat: työn ja perheen yhteensovittaminen, kehysanalyysi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	4
2.1 Yhteiskunnallinen kysymys	5
2.2 Sukupuolittunut työnjako	8
2.3 Perheiden vapaus valita?	9
2.4 Työn ja perheen välinen suhde	11
3 METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	16
3.1 Kehys paljastaa arkiajattelun itsestäänselvyksiä	16
3.2 Kehyksen käsitteen soveltaminen	18
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	19
5 TUTKIELMAN TOTEUTUS	21
5.1 Analyysin toteutus	22
5.2 Tutkimuseettiset kysymykset	25
6 TULOKSET	27
6.1 Toimeentulo -kehys: raha ratkaisee	28
6.2 Luonnollinen sukupuoli -kehys: perinteet ja sukupuoliroolit ohjaavat	31
6.3 Ihannetyöntekijä -kehys: perhe-elämää työn ehdoilla	32
6.4 Työn merkityksellisyys -kehys: työ tuo sisältöä elämään	35
6.5 Lapsen paras -kehys: työtä perheen ehdoilla	37
6.6 Kehysten väliset suhteet ja vaihtelu	40
6.6.1 Kehysten vaihtelu	40
6.6.2 Ihannetyöntekijä -kehys suhteessa muihin kehyksiin	43
6.7 Yhteenveto ja johtopäätökset	45
7 POHDINTA	50
LÄHTEET	52

Kuviot

Kuvio 1 Työn ja perheen suhteen tarkastelutasot (Kivimäki 2009, 40 mukailten).....	4
Kuvio 2 Työn ja perheen yhteensovittamisen toimintakenttä (Salmi 2004a, 3).....	7
Kuvio 3 Työn ja perheen välisen vuorovaikutuksen mallit ja varhaisten mallien sisältyminen nykyisiin (Rantanen & Kinnunen 2005b mukailten).....	12
Kuvio 4 Työn ja perheen yhdistämiseen liittyvien ratkaisujen prosessi (Kivimäki 2009 mukailten).....	15

Taulukot

Taulukko 1 Taulukko Vanhempien työllisyys (Terävä yms. 2018).....	22
Taulukko 2 Aineistoanalyysin esimerkki.....	24
Taulukko 3 Vanhempien puhetta työn ja perheen yhdistämisestä jäsentävät kehykset.....	28
Taulukko 4 Ihannetyöntekijä -kehyksen ja suhde muihin kehyksiin (Puroila 2002, 158 mukailten).....	43

1 JOHDANTO

Tutkielma käsittelee työn ja perheen yhteensovittamista yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa ollaan huolissaan ihmisten haluttomuudesta tehdä lapsia. Suomalaisten syntyvyys on pienentynyt koko 2010-luvun ajan, ja työelämän epävarmuus ja vaativuus vähintään viivästyttää perheen perustamista. Mielikuva lapsiperhe-elämästä on ankea, ja sitä myös kuvataan negatiivisin ilmaisin kuten ”ruuhkavuosissa rämpimisenä” ja ”lapsiperhehelvettinä”. Ratkaisuja haetaan poliittisista päätöksistä muun muassa perhevapaita ja työelämään liittyvää lainsäädäntöä uudistamalla niin, että se vähentäisi epävarmuutta ja lisäisi tasa-arvoa. Väestöliiton suomalaisten näkemyksiä perhepolitiikasta selvittävän viimeisimmän perhebarometrin (Kontula 2018) viesti on, että perheellistymisen edellytyksiä voisi parantaa lisäämällä joustavuutta perhe- ja työelämään. Käytännössä tämä tarkoittaisi vastaajien mukaan esimerkiksi joustavaa työaikaa ja parempia mahdollisuuksia tehdä osa-aikatyötä. Yhä useammin keskusteluun nousee myös työpaikkojen käytännöt ja asenteet niin työntekijän kuin työnantajankin näkökulmasta, sillä työn ja perheen yhteensovittaminen vaikuttaa myös yritysten menestymisen edellytyksiin. Työn ja muun elämän yhteensovittamisen hyvien käytäntöjen on osoitettu koituvan yksilön hyvinvoinnin kautta yrityksen parhaaksi: esimerkiksi työntekijän kokemaa tuki, perheystävällisyys ja joustavuus työpaikalla vaikuttavat työntekijän positiiviseen suoriutumiseen, jaksamiseen ja työpaikkaan sitoutumiseen (mm. Kelly ym. 2008).

Perhepolitiikka kuuluu ensisijaisesti Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) hallinnonalaan, mutta perhepoliittisessa päätöksenteossa on mukana muun muassa kansalaisjärjestöjen ja työmarkkinoiden edustajia. Suomessa perhepoliittisilla tukitoimilla tarkoitetaan taloudellista tukea, perheille tarjottavia palveluita ja perhevapaita. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut viime vuosina perhepolitiikan yhdeksi painopisteeksi työn ja perheen yhteensovittamisen, mikä tarkoittaa pyrkimystä lisätä vanhempien edellytyksiä käyttää aikaa lastensa kanssa olemiseensa ja osallistua työelämään sekä rohkaista isiä käyttämään perhevapaita (STM 2013). Suomessa vanhempien lastenkasvatukseen ja työntekoon liittyvien ratkaisujen tekeminen konkretisoituu kahden vanhemman perheessä, kun neljä kuukautta kestävä äitiysvapaa päättyy. Äitiysvapaan jälkeen alkaa ansiosidonnainen vanhempainrahakausi, joka antaa toiselle vanhemmalle mahdollisuuden hoitaa lasta kotona, kunnes lapsi on 9-11 kuukauden ikäinen. Suurin osa vanhemmista hoitaa lasta kotona

noin kahden vuoden ikään asti, mutta harva käyttää oikeutta palkattomaan hoitovapaaseen siihen asti, kun oikeus päättyy eli lapsen täyttäessä kolme vuotta. Sekä kotihoidon tuen että pääosin myös vanhempainvapaan käyttävät äidit. (Kela 2015.)

Perhepoliittiset keinot ovat yksi työn ja perheen vuorovaikutukseen vaikuttava tekijä, mutta prosessit työn ja perheen yhdistämiseen liittyvien ratkaisujen taustalla ovat huomattavasti monimutkaisempia. On esimerkiksi väitetty (esim. Halrynjo & Lyng 2009), että perheen ja työn yhdistämistä helpottamaan tarkoitettut perhevapaat voivat jopa vahvistaa sukupuolittuneita käytäntöjä. Perheiden ratkaisut ovat todellisuudessa sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuneita ja uusinnettuja, eikä esimerkiksi äideillä aina ole todellista vapautta valita vanhemmuuden ja työn välillä (esim. Stone 2007). Tässä tutkielmassa käsitellään työn ja perheen yhdistämistä selvittämällä pienten lasten vanhempien suhtautumista sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuvana prosessina. Tutkielman tarkoitus on selvittää, millaisessa sosiaalisessa ja kulttuurisessa ympäristössä pienten lasten vanhemmat Suomessa tekevät lastenkasvatukseen ja työntekoon liittyviä ratkaisujaan. Millainen tila vanhemmuuden ja työn yhteensovittamiselle nykyisessä yhteiskunnallisessa kehyksessä siis jää tai löytyy?

Yksilön näkökulmasta lapsen syntymä mullistaa elämän monella tavalla. Lapsen saaminen on vahva emotionaalinen kokemus, ja vanhemmaksi tuleminen myötä perheen merkitys korostuu ja voi muuttaa suhtautumista työuraan (esim. Repo 2012, Halrynjo & Lyng 2009). Työntekijästä tulee perheellinen työntekijä, ja vanhemmasta työssäkäyvä vanhempi. Tätä prosessia on tutkittu muun muassa työhön liittyvien tavoitteiden näkökulmasta. Salmela-Aro ja Nurmi (2017) sanovat, että keskeiset elämän siirtymät, joihin myös lapsen syntymä kuuluu, muovaavat ihmisen tavoitteita siirtymän asettamien vaatimusten mukaisesti tai tavoitteet muuttuvat elämän siirtymissä kokonaan (Salmela-Aro 2009). Salmela-Aro (2012) on lähestynyt siirtymää vanhemmuuteen elämänsä ja motivaation kontekstissa ja esittänyt, että esimerkiksi raskaana olevien naisten uraa koskevat tavoitteet laskevat ja perheeseen sekä lapseen liittyvät tavoitteet lisääntyvät. Elämänmuutos eli vanhemmaksi tuleminen siis Salmela-Aron mukaan kanavoi muutoksia ainakin naisen henkilökohtaisissa tavoitteissa. Salmela-Aro, Aunola, Nurmi, Saisto & Halmesmäki (2006) ovat osoittaneet myös, että vanhemmaksi tullessaan lapsen molemmat vanhemmat vastaavasti sovittavat tavoitteitaan yhteen.

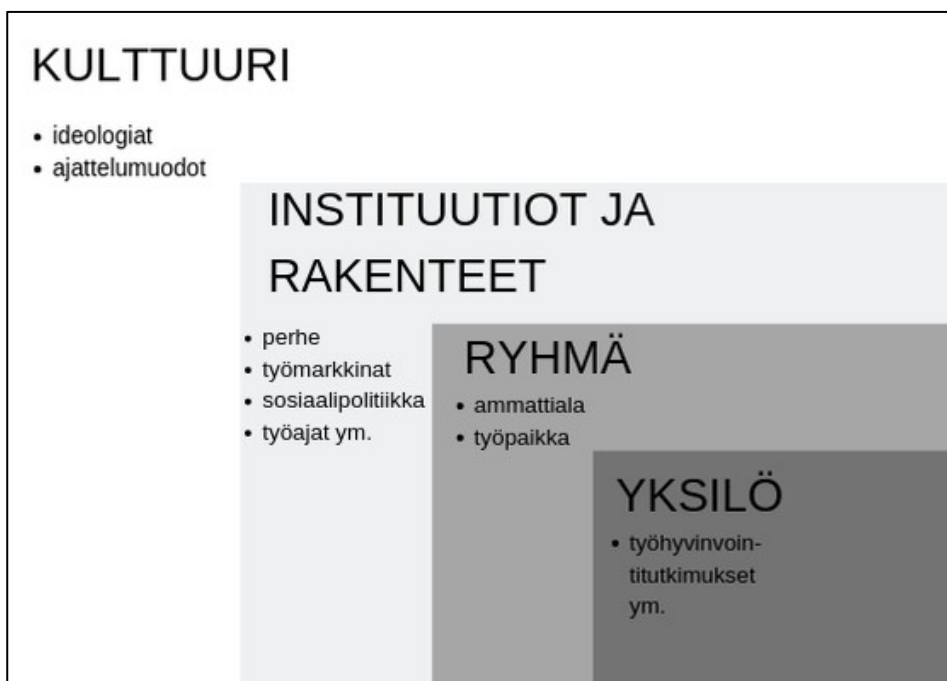
Tässä tutkielmassa tarkastellaan sitä, minkälaisessa yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa ympäristössä ihmiset merkityksellistävät työn ja perheen yhdistämistä, kun heistä on yhden elämän keskeisen siirtymän myötä tullut vanhempia. Miten vanhemmat jäsentävät työn ja perheen yhteensovittamista? Robert Bellahin (1985) mukaan suhtautuminen työhön voidaan jaotella kolmeen ryhmään: työ työnä tai urakkana, jolloin työn päämäärä on palkkio. Toiseksi työhön voi suhtautua

urana, jolloin sen päämääränä on itsensä kehittäminen. Kolmanneksi työ voi olla kutsumus, jolloin työn päämääränä on toisten palveleminen. Deci & Ryan (2000) ovat osoittaneet, että ihmiset sovittavat henkilökohtaiset motivaationsa, kuten vanhemmuuden, saatavilla oleviin mahdollisuuksiin. Vanhemmat valitsevat ja sitoutuvat sellaisiin henkilökohtaisiin tavoitteisiin, jotka tyydyttävät heidän yksilöllisiä itsenäisyyden, yhteenkuulumisen ja pärjäämisen universaaleja psykologisia perustarpeitaan. Kaartti & Korvela (2014) tutkivat ruuhkavuosien rakentumista käsitteenä nimenomaan yksilön, perheen ja yhteiskunnan välisenä vuorovaikutuksena, jossa ei ole kyse vain perheiden tekemistä ratkaisuista. Vastaavasti tämä tutkielma keskittyy tarkastelemaan sitä, minkälaisen sosiaalisten ja kulttuuristen mahdollisuuksien ja rajoitusten kontekstissa työn ja perheen välinen suhde rakentuu.

Tutkimusraportti etenee seuraavasti: toisessa pääluvussa käsitellään tutkielman teoreettinen viitekehys, joka rakentuu työn ja perheen yhdistämisestä tieteellisen tutkimuksen kohteena ja yhteiskunnallisena kysymyksenä, tasa-arvon ja valinnanvapauden näkökulmasta sekä työn ja perheen välisen suhteen lähtökohdista ja teoriasta. Kolmannessa pääluvussa esitellään tutkielman metodologinen viitekehys eli kehyksen (frame) käsite, jonka tavoitteena on tuoda esille yhteiskunnallista kontekstia ja kulttuurista arvojen sekä arvostusten maailmaa. Lisäksi luvussa käsitellään kehys-käsitteen soveltamista ja soveltuvuutta haastatteluaineistojen tutkimuksessa. Neljännessä pääluvussa esitellään tutkimustehtävä ja -kysymykset, jonka jälkeen viidennessä luvussa kuvataan tutkimuksen toteutusta ja pohditaan tutkimuseettisiä kysymyksiä. Kuudennessa luvussa käsitellään tutkimuksen tulokset eli viisi erilaista tulkintakehystä, jotka kuvaavat pienten lasten vanhempien tapaa jäsentää työn ja perheen yhteensovittamista: toimeentulo, luonnollinen sukupuoli, ihannetyöntekijä, merkityksellisyys ja lapsen paras. Tulosluvussa tarkastellaan myös kehysten välisiä suhteita ja niiden erityispiirteitä. Viimeisessä pääluvussa arvioidaan tutkimuksen toteutusta ja pohditaan mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Työn ja perheen yhteensovittamisen edellytykset luodaan yhteiskunnan eri osa-alueilla. Työn ja perheen yhdistämiseen tiivistyy kolmen yhteiskunnallisen kentän prosessit: työelämä ja työpolitiikka, perhe-elämä ja perhepolitiikka sekä sukupuolen rakentuminen ja tasa-arvopolitiikka (Salmi 2004a, 2-3). Tieteenalojen painotukset työn ja perheen yhteensovittamisen tutkimuksessa ovat vaihdelleet. Riikka Kivimäki on kartoittanut väitöstutkimuksessaan (2009, 40) työn ja perheen suhdetta käsittelevää tutkimusta ja jaottelee tutkimuksen näkökulmat eri tasoiksi: yksilötaso (esim. työhyvinvointitutkimukset), ryhmätaso (ammattiala- ja työpaikkakohtaiset tarkastelut), instituutioiden ja rakenteiden taso (perhe, työmarkkinat, sosiaalipolitiikka, työajat ym.) sekä kulttuurinen taso (ideologiat ja ajattelumuodot). Tässä tutkielman teoriaosassa pyritään tarkastelemaan työn ja perheen välistä suhdetta näiden kaikkien tutkimustasojen näkökulmasta.

Kuvio 1 Työn ja perheen suhteen tarkastelutasot (Kivimäki 2009, 40 mukailleen)

Työn ja perheen yhteensovittamisen tutkimus heijastelee kunkin ajan taloudellista ja poliittista tilannetta. Esimerkiksi 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana työn ja perheen

tutkimuksessa tutkijoiden kiinnostus laajeni koskemaan erityisesti matalapalkkaisten perheiden sekä miesten ja isän roolia. (Bianchi & Milkien 2010, 706-718). Tammelin & Mustomäki (2017, 127-129) esittävät työn ja perheen yhteensovittamisen tutkimuksen heikkoutena olevan sen ”hukkuminen keskiluokkaiseen harhaan”. Tammelinin ja Mustomäen mukaan tutkimuksissa saatetaan sivuuttaa työelämän muutokset ja moninaisuus kuten silpputyöläiset tai työttömät. Työn ja perheen yhteensovittamisen tutkimus osoittaa myös, että viimeisen kahden vuosikymmenen aikana työntekijöiden käsitys omista mahdollisuuksistaan tasapainottaa työtä ja muuta elämää on parantunut, mikä johtuu osittain työajan lyhentämisestä ja työaikajärjestelyjen lisääntyneestä joustavuudesta. Euroopan maissa tilanne on parempi kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa, missä työpäivät ovat pitkiä ja työelämä heikosti lailla säädeltyä. Eri maiden välisissä vertailuissa on myös havaittu, että tyytyväisyys työelämään liittyy vahvasti perinteisten hyvinvointivaltioiden tyypittelyyn, eli Pohjoismaissa tyytyväisyys on korkeimmillaan, minkä jälkeen tulevat Ison-Britannian, Irlannin ja Viron vapaat taloudet sekä Manner- ja Etelä-Euroopan klusteri sekä Keski- ja Itä-Euroopan klusterit huomattavasti Pohjoismaiden perässä. (Gregory, Milner & Windebank 2013, 530-532.)

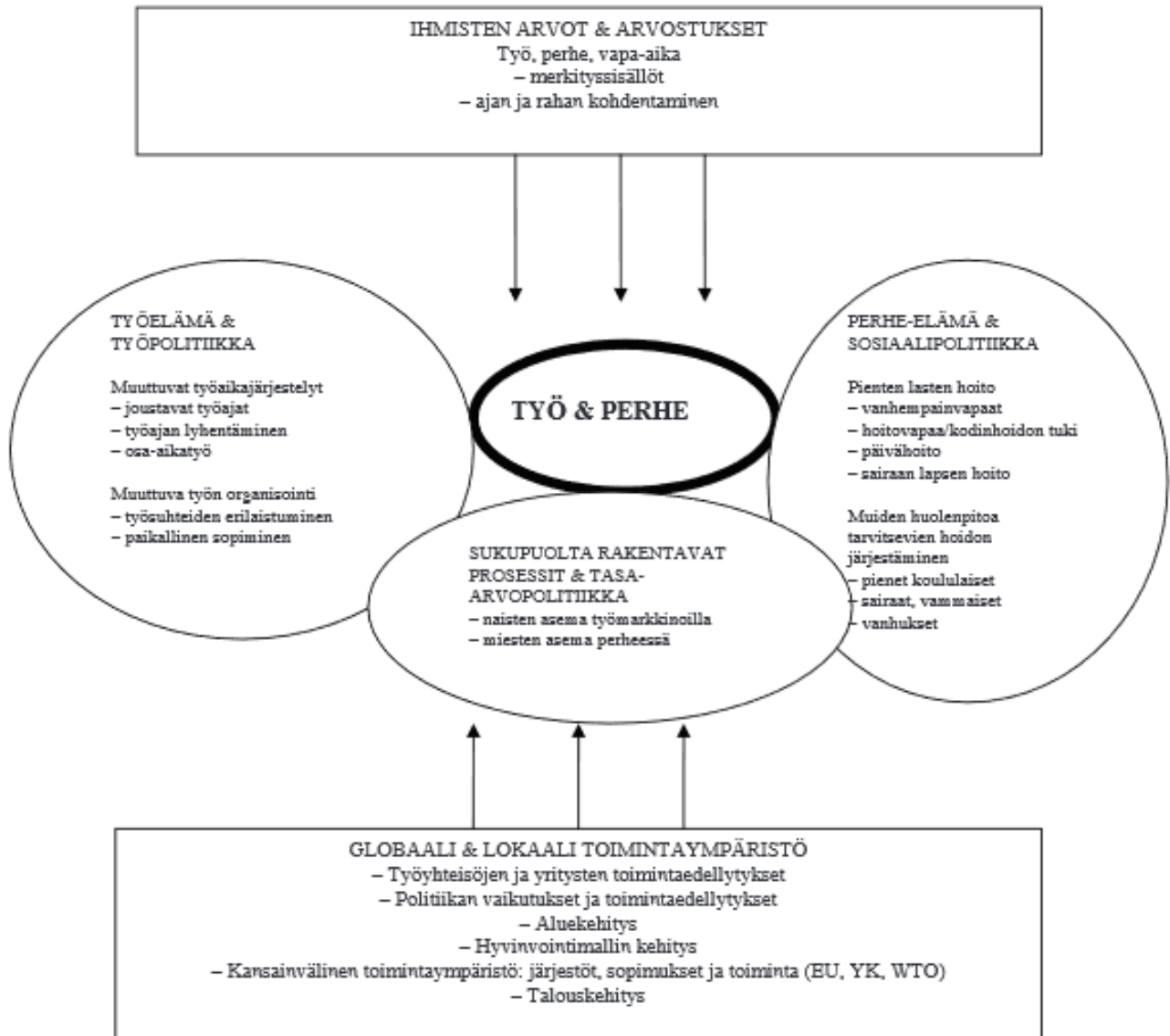
Se, minkälainen lainsäädäntö parhaiten tukee perheen ja työn yhteensovittamista, näyttäisi kuitenkin olevan sidoksissa kunkin maan kulttuuriin ja lainsäädäntöön (Gregory ym. 2013, 538 ja Bianchi & Milkie 2010). Yhteiskunnalliset tekijät, kuten miesten ja naisten roolit, hoivan järjestämisen tavat ja yhteiskunnalliset sekä organisaatioiden työn ja perheen yhteensovittamisen käytännöt vaikuttavat työn ja perheen suhteeseen. Salmen (2004a, 4) mukaan perheen ja työn yhteensovittaminen nähdään usein myös melko kapeasti. Hän sanoo, että pienten lasten hoitaminen on virheellisesti ymmärretty perheen ja työn yhteensovittamisen keskeisimmäksi ongelmaksi, vaikka myös vanhemmat lapset tarvitsevat vanhempiaan ja auttamista tapahtuu yli sukupolvien. Tässä tutkielmassa keskitytään kuitenkin tarkastelemaan nimenomaan pienten lasten vanhempien kokemuksia.

2.1 Yhteiskunnallinen kysymys

Työn ja perheen yhteensovittaminen kuuluu niin hallitusohjelmiin, työmarkkinajärjestöjen tavoitteisiin kuin työyhteisöjen tasa-arvo- ja henkilöstösuunnitelmiin (Elo & Ervasti 2006; Kempe ym. 2008; Kivimäki 2009). On yleisesti tunnustettu ja tunnustettu tosiasia, että perhe-elämän ja työn onnistunut yhdistäminen parantaa hyvinvointia sekä kotona että työssä. Aina asiakirjat eivät kuitenkaan tavoita perheiden arkitodellisuutta ja tavoitteetkin saattavat olla kyseenalaisia. Esimerkiksi Oinonen (2008) on kritisoinut OECD:n työn ja perheen yhteensovittamista eri maissa arvioivan katsauksen *Babies and Bosses* (2005) suosituksia siitä, että perheiden moninaisuutta ei

tunnisteta ja yksilöiden ja perheiden näkökulma sekä erilaiset yhteiskunnalliset kontekstit sivuutetaan. Oinosen kritiikin mukaan OECD:n suositukset ajavat ensisijaisesti työmarkkinoiden toimivuutta, eivät perheiden parasta. (Oinonen 2008, 174–185.) Perheystävälliset työelämäkäytännöt, kuten työaikojen joustot tai mahdollisuus osa-aikatyöhön, ja perhemyönteinen yrityskulttuuri voivat helpottaa perheen ja työn yhteensovittamista (Turpeinen & Toivanen, 2008, 11–13). Työn ja perheen yhteensovittamisen helpottamisesta koituu yrityksille myös taloudellista hyötyä, josta on yhä enemmän näyttöä. On pystytty suoraan osoittamaan, että työnantajien investoinnit työ- ja perheristiriitojen vähentämiseen voivat lisätä niiden liiketoimintaa (esim. Barbosa ym. 2015).

Työn ja perheen yhteensovittamisen asemoitumista yhteiskunnalliseen kontekstiin avaa Minna Salmen (2004a) hahmottelemat työn ja perheen yhteensovittamisen kentät. Työn ja perheen yhteensovittamisen kenttiä ovat: työelämä ja työpolitiikka, perhe-elämä ja perhepolitiikka sekä sukupuolen rakentuminen ja naisten ja miesten tasa-arvoinen asema ja toimintamahdollisuudet sekä työelämässä että perheessä. Kun halutaan ratkaista työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmia, tulee Salmen mukaan huomioida näiden kaikkien kolmen kentän alueella tapahtuvat asiat. Lopulta todellisissa arkielämän käytännöissä sitten ratkeaa, miten vaikka perhepoliittista järjestelmää hyödynnetään eli esimerkiksi saako lapsi paikan lähipäiväkodista tai voiko työntekijä jäädä sairaan lapsen kanssa hoitovapaalle. (Salmi 2004a, 2, 27-28.) Tässä tutkielmassa ollaan kiinnostuneita tästä arkipäivän käytäntöjen tasosta, jolla työn ja perheen yhteensovittamisen kentät konkretisoituvat perheiden tekemiksi ratkaisuuksi.

Kuvio 2 Työn ja perheen yhteensovittamisen toimintakenttä (Salmi 2004a, 3)

Salmi (2004a) esittää, että kentät myös limittyvät keskenään. Esimerkiksi Suomessa varhaiskasvatustaki takaa kaikille suomalaislapsille oikeuden varhaiskasvatukseen ja siten mahdollistaa molempien vanhempien pääsyn kokopäiväiseen työhön. Varhaiskasvatus ei kuitenkaan suoraan vastaa työelämän vaatimuksiin. Esimerkiksi Närvi (2012, 463) kuvaa työn epävarmuutta ja vanhempien hoivaratkaisuja käsittelevässä tutkimuksessaan, kuinka äidit onnistuivat lyhentämään työaikaansa, mutta osa äideistä koki kuitenkin olevansa myös kotona töissä. He joutuivat ottamaan työpuhelimien mukaan kotiin tai työskentelemään varsinaisena työaikana kireämmässä aikataulussa. Fletcher & Rapoport (1996) esittävätkin, että työn ja perheen yhdistämisen helpottamiseksi tarkoitetut perhepoliittiset järjestelmät ja edut jäävät yleensä yksityisen alueelle, eivätkä työelämän rakenteet tällöin kehity.

2.2 Sukupuolittunut työnjako

Miesten ja naisten tasa-arvo on keskeinen kysymys perheen ja työn yhteensovittamiseen liittyvässä kirjallisuudessa. Vaikka tässä tutkielmassa keskitytään molempien vanhempien (kun lapsella on kaksi vanhempaa) kokemukseen, on kuitenkin hyvä heti todeta, että perheen ja työn yhteensovittamisen kysymyksissä sukupuoli nousee usein keskeiseksi kysymykseksi. Salmi (2004a) sanoo, että perheen ja työn yhteensovittamisessa rakennetaan myös ymmärrystä sukupuolesta ja vanhempien toimintakentistä. On esimerkiksi esitetty, että naisten poissaolot työstä lapsen sairastuessa ovat miesten poissaoloja yleisempiä (Kivimäki 1997). Tässä vaiheessa on siis perusteltua pohtia, miksi sukupuoli edelleen näyttäytyy niin merkittävänä tekijänä tarkasteltaessa työn ja perheen välistä suhdetta.

Pfau-Effingerin (2004) mukaan naisten työllisyyteen vaikuttavat kolme ulottuvuutta: sukupuolikulttuuri (työhön, hoivaan ja sukupuoleen liittyvät arvot), sukupuolijärjestys (hyvinvointi- ja työmarkkinapolitiikka) sekä sukupuolijärjestely (perheenjäsenten työnjako). Myös Budig, Misra ja Boeckmann (2011) ovat osoittaneet, miten kulttuuri voi vaikuttaa naisten työllisyyteen eli naisten palkkatyöhön ja palkattomaan työhön sekä perhepolitiikkaan, joka vaikuttaa työmarkkinoille osallistumisen ja hoivan välisiin ristiriitoihin. Työlainsäädäntö on täynnä sukupuoleen perustuvia merkityksiä naisten roolista työelämässä ja perheessä. Esimerkiksi kolmen vuoden hoitovapaa voi vaikuttaa yhteisesti jaettuun käsitykseen siitä, pitääkö äitien huolehtia pienistä lapsista kotona. Pitkien hoitovapaiden ja konservatiivisten näkemysten yhdistelmä voi vahvistaa sukupuolittunutta työnjakoa, mikä voi johtaa äitien alhaisempiin ansioihin. Pelkästään perhepolitiikalla ei siis voida ohjata perheiden valintoja, vaan äitien työllisyys saattaa olla riippuvainen myös kulttuurisista käsityksistä esimerkiksi nimenomaan äitien hoitovastuun tärkeydestä. Budig ym. esittää myös, että merkittävimmin naisten sitoutumista työelämään ja lasten hoitojärjestelyihin liittyviä ratkaisuja ohjaavat heti lapsen syntymän jälkeistä aikaa koskeva hoitovapaalainsäädäntö ja hoitojärjestelyt lapsen varhaisten kouluvuosien aikana. Näihin vaiheisiin liittyvät perhepoliittiset lait ohjaavat perheiden valintoja työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvissä ratkaisuissa. (2011, 165-168.) Tämän vuoksi tässä tutkielmassa halutaan tarkastella vanhempien suhtautumistapoja nimenomaan pikkulapsivaiheessa.

Yksi naisten ja miesten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä toimintamahdollisuuksiin liittyvä keskeinen tutkimuskohde on äitien oletettu palkkaloukku. On kuitenkin osoitettu, että äitien palkkaero muihin naisiin verrattuna on pieni tai vähäpätöinen Skandinaviassa ja Itä-Euroopan maissa.

Skandinavian maissa, Israelissa ja Itä-Euroopan maissa on pitkä historia työ- ja työmarkkinapolitiikalla, joka edistää naisten työmarkkinoiden osallistumista. Budig ym. (2011) väittävät, että pienemmät ansiot eivät automaattisesti liity äitiyteen, vaan sukupuoleen liittyvät kulttuuriset normit voivat selittää eroja äitiyden vaikutuksista tuloihin sellaisten maiden välillä, joissa on samanlaiset poliittiset järjestelmät. Tällaisia kulttuurisia käsityksiä ovat muun muassa se, että perhe-elämä kärsii, jos nainen tekee töitä, tai miehen tehtävä on ansaita rahaa, kun naisen tehtävä on huolehtia kodista ja perheestä. (Budig ym. 2011, 117, 182.) Tässä tutkielmassa ei selvitetä erikseen isien ja äitien näkemyksiä, mutta ollaan kiinnostuneita siitä, ilmeneekö sukupuoli jotenkin vanhempien puheessa työn ja perheen yhdistämisestä.

Kulttuuriset käsitykset nimittäin vaikuttaisivat istuvan tiukassa. Niemistön, Karjalaisen ja Hearnin (2017) mukaan vielä modernia tietotyötä tekevien elämäntilanteet rakentuvat pitkälti perinteisistä sukupuolijaoista ja stereotyyppisistä elämänkuluista (Niemistö ym. 2017, 159). Esimerkiksi naisille, joilla on perhe, puolison tuki naisen uralle on välttämätön, jotta nainen voi edetä urallaan etenkin johtotehtävissä (Heikkinen 2014). Muun muassa näistä syistä myöskään naisten ja miesten mahdollisuudet vastata työnantajan asettamiin vaatimuksiin ja täyttää niin sanotun ihannetyöntekijän kriteerit eivät näyttäisi olevan yhtäläiset (Kelly, Ammons, Chermack & Moen 2010). Williams (2000) kuvaa erityisesti asiantuntijatyöhön liitettyä työntekijäihannetta (ideal worker norm), jonka mukaan ihannetyöntekijän odotetaan tekevän pitkiä työpäiviä, järjestelevän muun elämän palkkatyön ehdoilla ja olevan valmis tarvittaessa matkustamaan. Williamsin ja Kellyn ym. käsitykseen ihannetyöntekijästä liittyy vahvasti näkökulma työelämästä miesten maailmana, jossa vain miehet voivat täyttää ihannetyöntekijän kriteerit.

2.3 Perheiden vapaus valita?

Turpeisen ja Toivasen (2008) työn ja perheen rajoja ja mahdollisuuksia selvittäneen tutkimuksen mukaan yksilöiden vastuu työn ja perheen yhteensovittajina on edelleen keskeinen. Vapaus valita on moderniin toimijuuteen liitetty piirre, mutta valinnanvapaudesta puhuttaessa unohtuu, miten yksilön valinnat rakentuvat, missä kontekstissa ja millaisissa olosuhteissa valintoja tehdään. Turpeinen ja Toivanen (em. 179) haastavatkin individualistisen yksilödiskurssin työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvien valintojen arvioinnissa. Yksilöiden ratkaisut ja tilanteet ovat kuitenkin moninaisia. Vaikka vastuu työn ja perheen yhteensovittamisesta ei olisi yksilöllä, siihen liittyvät tilanteet ovat varsin yksilöllisiä ja vaihtelevia samankin ammattiryhmän sisällä. Wallin (2012, 78) esittää sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden työhön sitoutumista käsitelleessä

väitöstutkimuksessaan, että esimerkiksi työhön ja perheeseen samanaikaisesti sitoutuneet työntekijät eivät automaattisesti ole homogeeninen ryhmä, joka toimii arjessaan samalla tavalla.

Perheet kokevat perheen ja työn yhteensovittamisen haasteet yksityiseksi asiaksi. Tästä hyvä esimerkki on osa-aikatyön tekeminen. Närvin (2012) tutkimus osoitti, että jotkut äidit pitivät osa-aikatyötä ratkaisuna jatkuvaan ajan puutteeseen, josta he joutuivat selviytymään jokapäiväisessä elämässä. Muuten he olisivat olleet valmiita kokoaikaiseen palkkatyöhön. Äidit kokivat, että pitkän työpäivän jälkeen he olivat liian uupuneita voidakseen todella olla läsnä lapsensa kanssa. Yleisen hyvinvoinnin ja arkipäivän käytännön järjestelyjen lisäksi tärkeä motiivi lyhyemmille työpäiville oli ajatus lapsen edusta, joka taas heijastaa hyvään äitiyteen yleisesti liitettyjä normeja. Lapsen kanssa vietettyä aikaa pidettiin hyödyllisenä lapsen kehitykselle. Monet vanhemmat myös halusivat lyhentää työaikaa tai löytää työtä, joka takaa tulonlähteen sekä paremmat mahdollisuudet yhdistää työ ja perhe-elämä. Närvin haastateltavien joukossa oli sekä äitejä että isiä, jotka olivat myös vahvasti urasuuntautuneita ja jotka korostivat palkkatyön tärkeyttä itsensä toteuttamisen ja merkityksellisyyden lähteenä. Silti he olivat lykänneet työhön liittyviä tavoitteitaan ja omaksuneet instrumentaalisen suhtautumisen palkkatyöhön. Vaikuttaa siis siltä, että perheen ja työn yhteensovittaminen näyttäytyy eri elämänvaiheissa eri tavoilla. (Närvi 2012, 406, 462.) Suurin osa tutkimuksesta käsittelee kuitenkin lapsen syntymää ja pikkulapsivaihetta, ja tähän elämänvaiheeseen myös tämä tutkielma keskittyy.

Tässä tutkielmassa ollaan kiinnostuneista siitä, ovatko pienten lasten vanhemmat sitten yhteiskunnallisina toimijoina alistuvia vastuunkantajia. Repo (2009) on kuvannut pienten lasten vanhempia ”aktiivisiksi haastajiksi” ja ”rakenteisiin sopeutujiksi”. Hänen mukaansa vanhemmat kyseenalaistavat työelämän ehtoja ja tekevät aktiivisesti eroa työ- ja perhe-elämän välille, mutta he myös sopeutuvat työelämän käytäntöihin joustamalla. Vanhemmat tasapainoilevat toisiinsa kietoutuvien individualististen ja perheen etuun liittyvien näkökulmien välillä. Tämä tarkoittaa sitä, että perheen etu voi samaan aikaan olla yksilön etu, ja toisaalta perhesyitä voidaan käyttää individualististen ratkaisujen perustelemiseen. (Repo 2009, 104.) Revon (2015) haastatteleminen työssäkävien äitien kuvauksista nousee esiin ajatus, jonka mukaan työelämä odottaa työntekijän olevan käytettävissä perhetilanteeseen katsomatta. Työntekijän oletetaan olevan joustava ja jatkuvasti saatavilla perheeseen liittyvistä velvoitteista huolimatta. Repo tunnistaa äitien tulkinnoissa työelämän asettavan ehtoja lisäksi myös lastenhoidon yhteiskunnalliselle organisoimiselle. (Repo 2015, 417-418.)

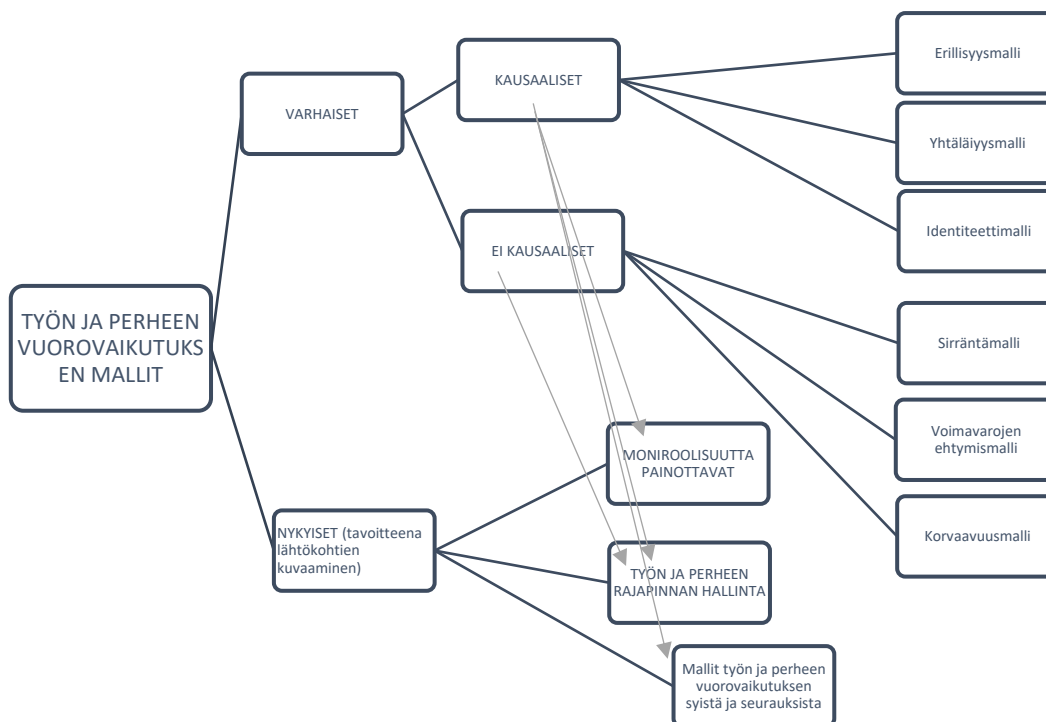
Työn ja perheen yhteensovittamisen yksi keskeinen osa-alue on siis väistämättä työelämä ja työpolitiikka. Tästä huolimatta työn ja perheen yhdistämisen kysymyksiä ei ole perinteisesti liitetty niinkään työelämän organisointiin (Salmi 2004b, 131). Mikä sitten on työelämän ja työpaikkojen

rooli tai vastuu työn ja perheen yhteensovittamisessa, kun perheen ja työn yhteensovittamisen kysymykset kaventuvat helposti pelkästään perhepolitiikan kehittämisen ja sukupuolinäkökulman kysymyksiksi? Salmi (2004b, 6-7) korostaa, kuinka työn organisoimisen tavat vaikuttavat ihmisten mahdollisuuksiin yhdistää työ ja perhe-elämä: työelämä luo ehtoja työn ja perheen yhteensovittamiselle. Haasteet perheen ja työn yhteensovittamisessa ovat lopulta yhteydessä esimerkiksi siihen, kuinka paljon lapsia päädytään hoitamaan kotona (Repo 2012, 136). Äidin ollessa työllistynyt vakaasti ennen lapsen syntymää, on tavallisempaa, että hoitovapaata käytetään perheen ja työn yhteensovittamisen välineenä rohkeammin vailla huolta työpaikan menettämisestä (Rissanen 2012, 175). Näin ollen se, että äidit hoitavat lapsia pitkään kotona on seurausta naisten hyvästä asemasta työmarkkinoilla, mutta työelämän arkikäytännöt kuitenkin estävät naisten osallistumisen työelämään käytännössä. Onkin osoitettu, että työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen liittyvillä toimenpiteillä voi olla varsin erilaisia seurauksia, joista osa voi todellisuudessa lisätä sukupuolten välistä epätasa-arvoa (esim. naisten ns. tuloloukku tai jääminen työmarkkinoiden ulkopuolelle). (Grogory ym. 2013, 529.)

2.4 Työn ja perheen välinen suhde

Tässä tutkielmassa työn ja perheen välisestä vuorovaikutuksesta puhutaan työn ja perheen välisenä suhteena. Se voidaan ymmärtää eri tavoilla: Rantanen ja Kinnunen (2005b) ovat jaotelleet työn ja perheen välisen vuorovaikutuksen lähtökohtia ja teorioita. Heidän mukaansa työn ja perheen väliseen vuorovaikutukseen liittyvät teoriat voidaan jakaa varhaisiin ja nykyisiin malleihin. Varhaiset mallit jaetaan ei-kausaaliseksi (siirräntämalli, korvaavuusmalli, ja voimavarojen ehtymisen malli) ja kausaaliseksi (erillisuusmalli, yhtäläisyysmalli ja identiteettimalli). Ei-kausaalille malleille on yhteistä, että niihin ei liity oletusta eri elämänalueiden välisestä syy-seuraussuhteista. Kausaalisiin malleihin vastaavasti sisältyy lähtökohtainen oletus siitä, että eri elämänalueet vaikuttavat toisiinsa. Rantasen ja Kinnusen mukaan mallit eivät kuitenkaan anna selitystä sille, miten työ ja perhe ovat yhteydessä toisiinsa tai avaa yksilöllisten ominaisuuksien tai rakenteellisten psykososiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta työn ja perheen yhteensovittamiseen. Uudemmissa moniroolisuutta painottavissa malleissa tavoitteena on työ- ja perheroolien yhteensovittamisen lähtökohtien kuvaaminen. Varhaiset mallit kuitenkin osin sisältyvät nykyisiin malleihin (ks. Kuvio 3). Nykyisissä malleissa halutaan selvittää, mitkä ovat ne olosuhteet ja tapahtumaketjut, joiden kehyksessä työn ja perheen vuorovaikutus tapahtuu. Yksilöiden aktiivinen rooli ja sopeutuminen vallitseviin olosuhteisiin korostuu työn ja perheen rajapinnan hallintaa selvittävässä tutkimuksissa. (Rantanen & Kinnunen 2005b, 229–264.) Tämä tutkielma lukeutuu uudemman tutkimuksen

koulukuntaan eli kiinnostuksen kohteena on yksilöiden eli pienten lasten vanhempien sopeutuminen ja olosuhteet, joiden kehyksessä työn ja perheen vuorovaikutus tapahtuu.

Kuvio 3 Työn ja perheen välisen vuorovaikutuksen mallit ja varhaisten mallien sisältyminen nykyisiin (Rantanen & Kinnunen 2005b mukaillen)

Kodista ja työstä tuli ideologisesti erillisiä vasta pari sataa vuotta sitten. Nippert-Engin (1996) mukaan on olennaista, että koti ja työ eivät kuitenkaan ole pelkästään paikkoja, vaan sosiaalisesti rakentuvia käsitteitä. Saatamme esimerkiksi luulla siirtymää työpaikalta kotiin fyysiseksi liikkeeksi paikasta ja ajasta toiseen, mutta todellisuudessa huomattavasti ratkaisevampi on mielessä tapahtuva liike näiden ulottuvuuksien välillä. Oletamme mielen seuraavan fyysistä liikettämme, mutta näin ei todellisuudessa ole. (Nippert-Eng 1996.) Vastaavasti myös perheiden yhteinen aika on muuttunut tekniikan kehityksen myötä ja se on tuonut työn uudella tavalla kotiin. (Kivimäki, 2003, 192; Pääkkönen, 2010, 147, 85–87.) Osa perheistä kokee, että aika on yksinkertaisesti vähentynyt (Pääkkönen, 2010, 24). Muutokset ovat joidenkin tutkimusten mukaan maltillisia, sillä ihmiset vetävät aktiivisesti ja tiedostavasti tätä rajaa työn ja perheen välille. On myös huomattava, että kaikkia aloja ja työntekijöitä tämä ei koske, vaan työelämän muutokset näyttäytyvät eri tavoilla eri työntekijäryhmissä. (Tammelin & Mustomäki 2017, 126-127.)

Jälkiteollisessa asiantuntijatyössä painotetaan yksilön ja organisaation joustavuutta, ja ominaista juuri tällaiselle tietotyölle on työn, perhe-elämän ja vapaa-ajan välisten rajojen

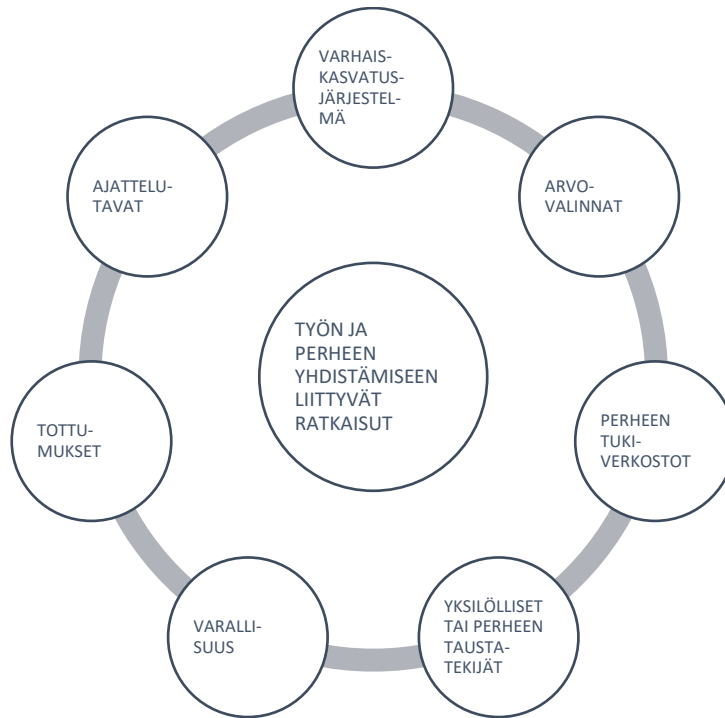
hämartyminen (Alvesson 2004). Niemistö ym. (2017) tutkivat uran eri vaiheessa olevia tietointensiivistä työtä tekeviä henkilöitä ja totesivat, että on hyvin harvinaista, että työn ja muun elämän välille vedetään kovin tiukkoja rajoja, ja tavallista oli, että jousto toimi työstä vapaa-aikaan, mutta ei niinkään toiseen suuntaan. Perheelliset esimerkiksi saattavat lähteä ajoissa työpaikalta, jotta ehtivät hakea lapset hoitopaikasta, mutta työpäivä jatkuu vielä kotoa käsin. Haastateltavat puhuivat *työvuoroista* päivällä ja illalla. Näiden välissä on niin sanottu *perhevuo*. Vastaajat halusivat täyttää niin sanotun ihannetyöntekijän kriteerit, mikä tarkoitti sitä, että työ tulee tärkeysjärjestyksessä ensimmäinen ja muu elämä vasta sen jälkeen. (Niemistö ym. 2017, 155-156, 166.)

Yksi tutkimuksissa toistuva teema onkin se, kuinka työn laatu vaikuttaa työn ja perheen väliseen suhteeseen. On osoitettu (mm. Drobnič & Rodríguez 2011, 244), kuinka työn ominaispiirteet ja työolot liittyvät voimakkaasti työn ja perheen yhteensovittamisen sujuvuuteen. Erittäin pitkät (yli 45 tuntia) kestävät työviikot, kova, vaativa ja stressaava työ, aikapaine ja tiukat määräajat sekä vaarallinen ja epäterveellinen työ, joka aiheuttaa terveysriskejä, lisää huomattavasti työelämän häiriöitä ja / tai vähentää tasapainoa työn ja perheen välillä sukupuolesta tai maasta riippumatta. Vastaavasti positiiviset asiat, kuten mielenkiintoinen työ ja työn vaativuuteen nähden hyvä palkka tai hyvä palkka ylipäänsä, auttaa ylläpitämään työn ja perheen välistä tasapainoa. Toisin kuin voisi olettaa, työn huomattava autonomisuus osoittautui riskiksi työn perheen sujuvalle yhteensovittamiselle. Myös yrittäjät kokevat erilaisia haasteita kuin palkkatyössä olevat. Annink, den Dulk ja Steijn (2016, 587) havaitsivat, että itsenäiset yrittäjät kokevat enemmän perheen ja työn välistä ristiriitaa kuin palkansaajat. Erot johtuivat pääosin työn vaatimuksista.

Vaikka työ vie voimavaroja ja aikaa perheeltä, työllä on yleensä paljon myös positiivisia vaikutuksia ihmisen elämään - työ ja perhe voivat tukea toisiaan. Työyhteisö on iso osa työn antamaa positiivista kokemusta. Suurin osa palkansaajista pitää työn merkitystä myös perhe-elämän kannalta myönteisenä. (Tammelin & Mustomäki 2017, 123-125.) Kinnunen ym. (2009) kuvaavat työn ja perheen vuorovaikutusta kaksisuuntaiseksi: työstä perheeseen tai perheestä työhön. Työ- ja perheroolien yhdistäminen voi olla helppoa tai vaikeaa. Kun se on vaikeaa, eri roolit kuormittavat yksilöä. Kinnunen ym. havaitsivat, että työssä käyvät pienten lasten vanhemmat kokivat roolien moninaisuuden enemmän myönteisenä asiana. Vanhempien mielestä työ ja perhe ennen kaikkea tukivat toisiaan. Esimerkiksi hyvin sujuneen työpäivän jälkeen myös arki perheen kanssa sujuu helpommin. Kyse on kuitenkin enemmän ”sekä että” -tyyppisestä kokemuksesta. Mitä enemmän perheen koetaan helpottavan (tai vaikeuttavan) työtä, sitä enemmän koetaan työn helpottavan (tai vaikeuttavan) perhe-elämää. (Kinnunen, Malinen & Laitinen 2009, 131-133.) Yhteenvetona voidaan todeta muun muassa vuosittain julkaistaviin Väestöliiton perhebarometreihin viitaten, että pikemmin työ häiritsee perhe-elämää kuin perhe työelämää (mm. Kinnunen & Mauno 2002).

Tuoreimman perhebarometrin (Kontula 2018) mukaan lapsiperheet toivovat lisää joustavuutta työn ja perheen yhteensovittamiseen, eli muun muassa nykyistä joustavampaa työaikaa ja osa-aikatyön yhdistämistä lastenhoitoon. Tähän liittyy myös toive siitä, että perhevapaita voisi pitää osa-aikaisena ja jaksoissa vaikka usean vuoden aikana. Myös työolojen muutosta käsittelevästä selvityksestä (Sutela & Lehto 2014) käy ilmi, että puolet vastaajista koki työn haittaavan perhe-elämää, mutta vain kymmenen prosenttia vastaajista koki perheen olevan haitta työnteolle. Näyttäisi siis siltä, että olennaisempaa kuin se, haittaako työ perhettä tai perhe työtä, olisi löytää sopivia joustavia tapoja työn ja perheen yhdistämiseksi niin työpaikoilta kuin perhepoliittisista ratkaisuista.

Tämän tutkielman kannalta erityisen kiinnostava on Nippert-Engin (1996) väite siitä, että vaikka eri alojen työntekijät aktiivisesti neuvottelevat ja merkityksellistävät työn ja kodin välistä rajaa, heillä on lopulta melko vähän vaikutusmahdollisuuksia siihen, miten he rajaa vetävät. Nippert-Engin mukaan yksilön käsitys työstä, kodista ja niiden välisestä suhteesta määrittyy kulttuurisen ymmärryksen pohjalta. Tähän ymmärrykseen vaikuttavat ja asettavat ehtoja muun muassa ammatti, työtehtävä, organisaation ja työyhteisön odotukset sekä perhemyönteisyys, hierarkkinen asema työpaikalla, sukupuoli, oma perherakenne, puolison työ, oma vanhemmuusrooli ja perheen keskinäinen työnjako. Hän sanoo, että työntekijät tekevät aktiivista rajanvetotyötä eli asettavat rajoja työn ja kodin välille ja toisaalta ylittävät niitä, jolloin työ- ja kotielämä sulautuvat toisiinsa. Tämä on aktiivista merkityksellistämistä, joka on osin tietoisista ja osin tiedostamatonta. Arkipäiväisten valintojen ja käytäntöjen kautta työntekijät merkityksellistävät ja luovat suhdetta työhön ja kotiin. (Nippert-Eng 1996, 14, 216.)

Kuvio 4 Työn ja perheen yhdistämiseen liittyvien ratkaisujen prosessi (Kivimäki 2009 mukailten)

Tämä tutkielma niin ikään nojaa Nippert-Engin käsitykseen kulttuurisesta ymmärryksestä ja aktiivisesta merkityksellistämisestä suhteessa työhön ja kotiin. Anu Kivimäki (2009) kuvaa perheiden työn ja perheen yhdistämiseen liittyviä ratkaisuja prosessina (Kuvio 4), johon vaikuttavat ajattelutavat, tottumukset, varallisuus, varhaiskasvatusjärjestelmät ja perheen tukiverkostot sekä yksilölliset tai perheiden taustatekijät ja arvovalinnat (Kivimäki 2009, 18). Kivimäen ajatusta seuraillen voidaan siis ajatella, että työn ja perheen yhteensovittaminen on niin ikään prosessi, johon vaikuttavat erilaiset yhteiskunnallisesta kontekstista ja kulttuurisesta ymmärryksestä nousevat tekijät. Edellä on tarkasteltu eri näkökulmista, minkälaisessa yhteiskunnallisessa kehyksessä pienten lasten vanhemmat jäsentävät työn ja perheen yhteensovittamista. Seuraavaksi selvitetään, millä keinoilla tässä tutkielmassa tehdään näkyväksi työn ja perheen yhdistämiseen liittyviä arki ajattelun merkityksellistämisen tapoja.

3 METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Kehys paljastaa arki ajattelun itsestään selvyyksiä

Käytän tutkielmassa kehyksen (frame) käsitettä tavoitteenani tuoda esille sitä yhteiskunnallista kontekstia ja kulttuurista arvojen sekä arvostusten maailmaa, jossa pienten lasten vanhemmat elävät. Nojaudun käsityksessäni tutkielman epistemologisista lähtökohdista Puroilan (2002) tulkintaan alun perin sosiologi Erving Goffmanin hahmottelemasta kehysanalyysistä. Puroila kiteyttää kehysanalyysin epistemologiset lähtökohdat kolmeen tekijään: tieteellisen tiedon luonne, tiedon pätevyyden kriteerit ja sekä tieteen ja arvojen välinen suhde. Puroilan mukaan myös jonkinlainen antirelativistisuus kuuluu kehysanalyysin epistemologisiin lähtökohtiin. Tutkielman teoreettis-metodologinen lähtökohta on sosiaalinen konstruktionismi (Berger & Luckmann 1994). Kehysanalyysin lähtökohta on siltä osin konstruktionistinen, kun sosiaalisen todellisuuden ei ajatella rakentuvan uudelleen jokaisessa kohtaamisessa, vaan kyse on yksilön ja yhteiskunnan molemminpuolisesta suhteesta pitimmässä prosessissa. Arkitiedon ja tieteellisen tiedon välille muodostuva ero on yksi kehysanalyysin lähtökohta. Goffman itse (1974, 564) on sanonut, että kehysanalyysissä on kyse arki ajatteluun kuuluvien itsestään selvyyksien kriittisestä tarkastelusta. Tämä tarkoittaa Puroilan (2002) mukaan sitä, että arki ajattelu voidaan ylittää soveltamalla tieteellisiä menetelmiä. Kun valitsee kehysanalyyttisen lähestymistavan tutkimuksen viitekehikseksi, sitoutuu samalla näihin lähtökohtiin. Kehysanalyysissä tieto voidaan saavuttaa tieteellistä tutkimusta hyödyntämällä. Tieto ei tällöin ole vain tutkijan luomaa, vaan se rakentuu tutkijan tutkimuskohteena olleista sosiaalisen elämän rakennusaineista. (Puroila 2002, 42-50.)

Kehyksen käsite tekee näkyväksi keskustelun rakenteita, jatkuvuuksia ja retorisia muotoja. Sosiologi Erving Goffmanin esittää kirjassaan *Frame analysis: an essay on the organization of experience* (1974) kehystämisen ytimen: kehystäminen on kokemuksen järjestämistä ja jäsentämistä. Kehyksen käsite on tulkintakehys, jonka avulla asioita ja tapahtumia havainnoidaan, tunnistetaan ja nimetään. Kehysten kautta asiat, tilanteet ja toiminta saa mielekkyyden ja merkityksen. Erkki Karvonen (2000, 78) esittää, että suomenkieliset sanat kehikko, runko ja ranko olisivat kehystä osuvampia vastineita englannin kielen sanalle *frame*. Nämä vaihtoehtoiset ilmaisut kuvaavat hyvin

kehysten käsitteen erilaisia ulottuvuuksia, mutta käytän kuitenkin tässä tutkielmassa vakiintuneempaa ja yleisimmin käytettyä suomennosta kehys.

Robert Entnamin (1993) mukaan kehystämisen on ensisijaisesti kyse valinnasta. Ihminen valitsee joitain ulottuvuuksia vallitsevasta todellisuudesta ja tekee niistä näkyvämpiä, esimerkiksi korostamalla jonkin ongelman määritelmää. Mitä kehukset sitten kertovat? Ne määrittelevät ongelmia, diagnosoivat syitä, antavat moraalisia tuomioita ja ehdottavat ratkaisukeinoja. Toiset lauseet eivät edusta mitään kehystä, kun taas yksi lause voi edustaa useampaa kehystämisen tarkoitusta. Kehyksille ei ole ominaista se, että ne olisivat selkeästi rajattuja tai sulkisivat toisiaan pois. Olennaista on, että niiden avulla on mahdollista tehdä näkyväksi aineiston taustalla vaikuttavia yleisiä oletuksia ja käsityksiä todellisuudesta. (Entnam, 1993, 52)

Lähelle kehysten käsitettä tulevat käsitteet diskurssi, genre, formaatti ja kertomus. Tulkintakehysten käsitettä on myös käytetty yhdenmukaisena diskurssin käsitteen kanssa (Puroila 2002), mutta diskurssin käsitteen tausta on erilainen. Diskurssin käsitteen juuret ovat kielitieteen, strukturalismin ja semiotiikan lähtökohdissa. Vastaavasti kehysten käsite esiintyy fenomenologisissa, hahmopsykologian, kognitiivisen psykologian, symbolisen interaktionismin, sosiaalisen kognition ja retoriikan tarkastelutavoissa. Lisäksi diskurssin käsite eroaa kehysten käsitteestä siinä, että sen merkitysyksiköt saavat identiteettinsä siitä, miten ne eroavat toisistaan. Kehys vastaavasti keskittyy hahmojen tunnistamiseen. Diskurssissa on kyse kielipelistä tai sosiaalisista käytänteistä, kehyskäsitteen lähtökohta on tilannekonteksti ja sen ymmärtäminen. Kehystämisen merkittävää on ihmisten retorinen luovuus asioiden määrittelyssä ja edellytykset artikuloida uusia tapoja kuvata muuttuvan maailman tapahtumia. (Karvonen 2000, 83–84.)

Kehysten käsitteen avulla pyrin nostamaan esille uusia ilmaisuja jatkuvasti muuttuville perhe- ja työelämää muovaaville tapahtumille. Olennaista on myös tavoittaa kulttuurisia ja jaettuja rakenteita perheiden ratkaisujen taustalla. Goffmanille (1974) tärkeää oli korostaa sitä, kuinka kehukset yhdistävät yksilöä ja yhteisöä. Tilanteen määrittelyssä ei ole kyse yksilön ratkaisusta, eikä yksilö luo niitä kehyskäsitteitä, joiden kautta tilanteen määrittely rakentuu. Kehykset rakentuvat kulttuurisesti ja ne jaetaan yhteisön jäsenten kesken. (Goffman 1974, 27.) Goffman (1963) väittää, että kaikenlaisissa yhteiskunnissa ilmenee näitä vuorovaikutusta jäsentäviä kulttuurisia sääntöjä. Yhteisön jäsenet kasvavat näihin kulttuurin sääntöihin sosialisatiossa matkimalla ja kokemuksen kautta. (Goffman 1963, 23-24.) Goffmanin ajattelussa siis korostuu kehysten kulttuurinen rakentuminen ja yhteisöön kiinnittyminen, ei yksilöllisyys tai yksilön rooli kehysten rakentajana.

Arkielämän tilanteet ovat kuitenkin ihmisille tuttuja ja arjen vuorovaikutustilanteisiin tottuu, jolloin kulttuuristen sääntöjen kyseenalaistaminen unohtuu. Goffmanin (1974) näkemyksen mukaan sääntöjen noudattaminen arjessa on tavallisesti tiedostamatonta. Kiinnostavaa on se, että ihmisille on

tyypillistä toimia sosiaalisessa elämässä myös vastoin sääntöjä ja odotuksia. Ihmisten valinta toimia vastoin kulttuurisia sääntöjä antaa Goffmanin mukaan aineksia kulttuurisesti jaettujen sääntöjen analysoimiseen. (Goffman 1974, 28-39.) Kiinnostavaa on siis tutkia myös sitä, miten ihmiset käyttävät kehyksiä toimiessaan kehysten sisältämien ihanteiden vastaisesti. Kehykset eivät ole selkeärajaisia tai sulje toisiaan pois (Entnam 1993, 52). Kehysanalyysi ei käsitteellistä todellisuutta vain järjestyneisyyden kautta, joten kehysten välisten suhteiden tutkiminen avaa Puroilan (2002) mukaan mielenkiintoisia analyttisiä ulottuvuuksia. Ihmiset voivat tulkita asioita useiden kehysten kautta, mutta myös vaihtaa tai muuntaa niitä luontevasti. (Puroila 2002, 47, 152.)

3.2 Kehyksen käsitteen soveltaminen

Puroila (2002, 54) käsittelee kehysanalyysin soveltuvuutta haastatteluaineistojen tutkimuksessa. Puheen analyysi kuvaa toimijan tulkintaa tilanteesta, ja millaisia merkityksiä he sille antavat. Puroila sanoo, että tutkittavaa puhetta joko tarkastellaan kehysten kautta tai sen oletetaan kuvaavan niitä merkityksiä, joita haastateltavat henkilöt tilanteelle antavat. Tässä tutkielmassa puhetta tarkastellaan jälkimmäisellä tavalla, eli ollaan kiinnostuneita henkilöiden antamista merkityksistä. Puroilan (2002) näkymyksen mukaan Goffman teoreetikkona voidaan tulkita keskenään ristiriitaisillakin tavoilla. Jokainen Goffmanin teoretisointeihin nojautuva joutuu valitsemaan suhtautumisensa osin ristiriitaisiinkin tulkintoihin joko omaksumalla jonkun aikaisemman tulkinnan tai itse rakentamalla oman tulkintaansa, mikä tarkoittaa syventymistä alkuperäisteksteihin ja niistä tehtyjen tulkintojen kriittistä analyysiä. (Puroila 2002, 25-26.) Tässä tutkielmassa tukeudun Puroilan tulkintoihin Goffmanista.

Olen kiinnostunut kulttuurisista kehyksistä, joiden avulla vanhemmat jäsentävät suhtautumistaan työn ja perheen yhdistämiseen. Kehysanalyysi tutkimuksen teoreettisena ja metodologisena viitekehyksenä mahdollistaa tutkimuksen suuntaamisen perheiden arkipäivän tilanteisiin. Goffmanin sanoo (1974, 9), että kehystäminen lähtee siitä, kun ihminen kysyy tilanteessa itseltään joko epäsuorasti tai suoraan: ”Mitä täällä tapahtuu?” Kysymyksen avulla hän pyrkii ymmärtämään häntä ympäröivän maailman ilmiöitä. Ihminen haluaa selvittää asioiden ja tapahtumien merkityksen, joka sitten vaikuttaa ihmisen toimintaan tilanteessa. Tässä tutkielmassa aineistolle esitetään sama kysymys: ”Mitä tässä tapahtuu”. Kehysten tunnistamisen lähtökohta on siis avoin, ihmettelevä ja kysyvä, ja tavoitteena on hahmottaa, millaisen merkityksen ihminen asioille antaa.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä tutkielmassa on tarkoitus selvittää, millaisten kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentuneiden kehysten varassa pienten lasten vanhemmat jäsentävät työn ja perheen yhteensovittamista, eli mikä heidän toimintaansa ohjaa. Tutkielma on lähtökohtaisesti avoin ja itsestäänselvyyksiä kyseenalaistava. Tutkimusasetelma rakentuu Goffmanin (1974) näkemykselle, jonka mukaan ihmisen asioille antama merkitys perustuu sosiaaliseen määrittelyyn, eli mitään arkielämän tapahtumaa ei voida pitää annettuna. Kehysten hahmottaminen ei ole kuitenkaan tutkielman ainoa päämäärä, vaan analyysi kohdistuu lisäksi kehysten välisen dynamiikkaan. Puroilan (2002) mukaan kehysten muodostama kokonaisuus on mahdollista nähdä kulttuurisena resurssina, jota yhteisöön kuuluvat ihmiset ylläpitävät ja uusintavat. Tästä lähtökohdasta käsin on perusteltua tarkastella vanhempien käyttämien kehysten välistä dynamiikkaa, josta voidaan ajatella edelleen rakentuvan yhteisön kesken jaettu kulttuurinen resurssi.

Tässä tutkielmassa pyrin selvittämään, minkälaisessa yhteiskunnallisessa kehyksessä vanhemmat tekevät työelämään osallistumiseen ja lastenkasvatukseen liittyviä ratkaisuja: Minkälainen tila vanhemmuuden ja työn yhteensovittamiselle nykyisessä yhteiskunnallisessa kehyksessä rakentuu? Keskeiset elämän siirtymät, kuten lapsen syntymä, muovaavat ihmisen tavoitteita siirtymän asettamien vaatimusten mukaisesti (Salmela-Aro & Nurmi 2017). Ihmiset lisäksi sovittavat henkilökohtaiset motivaationsa, kuten vanhemmuuden, saatavilla oleviin mahdollisuuksiin (Deci & Ryan 2000). Tässä tutkielmassa haluan selvittää, minkälaisia ovat ne kulttuurisesti rakentuvat mahdollisuudet, joiden ehdoilla vanhemmat jäsentävät työn ja perheen yhteensovittamista.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys asettuu työn ja perheen yhteensovittamisen sekä työn ja perheen välistä suhdetta käsittelevän tutkimuksen kenttään. Tutkielman teoreettinen viitekehys rakentuu työn ja perheen suhteeseen vaikuttavista tekijöistä: yksilö (Kivimäki 2009), yhteiskunnalliset tekijät (Salmi 2004a), työ (Nippert-Eng 1996) ja sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö (mm. Nippert-Eng 1996, Salmi 2004a). Näiden työn ja perheen välisen suhteen

muodostumiseen vaikuttavien tekijöiden keskiöön piirtyy sosiaalisessa määrittelyssä rakentuva tulkintakehys (Goffman 1974).

Tutkimuksessa etsitään vastausta seuraaviin kysymyksiin:

- Miten 1-2 -vuotiaiden lasten vanhemmat jäsentävät työn ja perheen yhteensovittamista?
  - Minkälaiset kehykset jäsentävät puhetta työn ja perheen yhdistämisestä?
  - Millaisia kehysten välisiä suhteita voidaan tunnistaa työn ja perheen yhteensovittamista koskevassa puheessa?

Tutkielman tavoitteena on kehyksen käsitteen avulla tunnistaa arki ajattelun taustalla vaikuttavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia tekijöitä. Kehysten tunnistamisen lisäksi pyrkimyksenä on selvittää, minkälaisia suhteita kehysten välille syntyy. Kehysten välinen dynamiikka ja suhteuttaminen toisiinsa tarjoaa yhden näkökulman sen prosessin tarkastelemiseen, jossa vanhemmat työn ja perheen yhdistämiseen liittyviä ratkaisuja tekevät.

5 TUTKIELMAN TOTEUTUS

Tutkielmassa hyödynnetään CHILDCARE-hankkeessa kerättyä haastatteluaineistoa. Hankkeessa selvitetään lastenhoidon tukien ja varhaiskasvatuspalvelujen tarjontaa kunnissa, vanhempien lastenhoidon valintoja ja näiden seikkojen myötävaikutuksella muodostuvia lapsen varhaiskasvatuksen polkuja. CHILDCARE-tutkimuksen rahoittaa Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston Tasa-arvo ja yhteiskunta -ohjelma (SA 293049). Tutkimushanke toteutetaan Jyväskylän yliopiston, Tampereen yliopiston sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyönä, ja se ajoittuu vuosille 2015-2020. Kyseessä on monimenetelmäinen seurantatutkimus, joka toteutetaan kymmenessä kunnassa eri puolilla Suomea. Tutkimukseen liittyy yhteistyö tutkimuskuntien ja useiden kansallisten yhteistyötahojen kanssa.

Tutkimus tehdään kymmenessä kunnassa (Helsinki, Hamina, Jyväskylä, Lieksa, Oulu, Kittilä, Tampere, Jalasjärvi, Salo ja Ulvila) monimenetelmäisenä seurantatutkimuksena. Tässä pro gradu -tutkielmassa käytettävä aineisto on osa ensimmäistä tiedonkeruuta, joka on toteutettu vuonna 2016, jolloin tietoa kerättiin kyselyllä ja teemahaastatteluilla n. 1-vuotiaiden eli 1.10.2014-30.9.2015 syntyneiden lasten huoltajilta. Kyselyn avulla kerättiin tietoa vastaajan elämäntilanteesta (perhe- ja työtilanne), lapsen hoitojärjestelyistä ja hoitomuodon valintaan vaikuttaneista seikoista, perhevapaiden käytöstä ja vanhemmuudesta. Tutkimuksen aineistona olevan laadullisen teemahaastattelun avulla syvennettiin tietoa kyselyn aiheista.

Tutkimusaineisto koostuu 64 haastattelukerrasta, joissa on ollut vastaajana joko yksi tai kaksi vanhempaa, joiden lapset olivat haastatteluhetkellä 1–2 -vuotiaita. Lapset olivat hoidossa päiväkodissa (37 lasta), perhepäivähoidossa (11 lasta) tai kotona (16 lasta). Haastatelluista isiä oli 23 (iältään 25-72 -vuotiaita) ja äitejä 52 (iältään 24-42 -vuotiaita). Vanhemmista enemmistö (58) oli korkeasti koulutettuja, ja noin kolmasosalla oli ammattitutkinto. Ansiotyössä kodin ulkopuolella oli kaksi kolmasosaa haastatelluista. (Ks. taulukko 1) Perheet olivat pääosin ydinperheitä, mutta joukossa oli myös viisi uusperhettä, kaksi sateenkaariperhettä, yksi leski sekä ilman puolisoa lapsen hankkinut äiti. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, joita ennen haastateltavat olivat täyttäneet taustatietolomakkeen. Teemahaastattelurunko koostui kysymyksistä perheen arjesta, lastenhoidon

ratkaisuista ja niiden perusteluista, työn ja perheen yhteensovittamisesta, lastenhoitoon liittyvästä päätöksenteosta perheessä ja perheen tulevaisuusnäkymistä. (Terävä, Kuukka & Alasuutari 2018.)

Työllisyys	Äiti n=52	Isä n=23	Yhteensä n=75
Opiskelija	5	1	6
Työtön	2	1	3
Eläkkeellä	-	1	1
Töissä	30	19	49
Vanhempain- /hoitovapaalla	15	1	16

Taulukko 1 Taulukko Vanhempien työllisyys (Terävä ym. 2018)

Haastatellut vanhemmat puhuivat työn ja perheen yhteensovittamista peilaten sitä lastenhoitojärjestelyihin, työelämään, perhevapaisiin ja vanhemmuuteen. Vanhemmat puhuivat työelämään ja lastenhoitoon liittyvistä ratkaisuista haastattelutilanteessa, jonka tarkoituksena oli saada tietoa perheiden lastenhoidon ratkaisuista ja lastenhoitoon liittyvästä päätöksenteosta perheessä, ei ainoastaan työn ja perheen yhteensovittamisesta.

5.1 Analyysin toteutus

Analyysiprosessi eteni lukemalla, analysoimalla, luokittelemalla ja lopulta tulkitsemalla. Ensimmäisellä lukukerralla valikoin aineistosta kohdat, joissa vanhemmat puhuvat perheen ja työn yhteensovittamisesta koodilla ”perhe ja työ”. Tämä aineisto on edelleen koodattu poimimalla tarkempaa tarkastelua varten kohdat, joissa vastaajat tarkastelevat työtä tai työelämää suoraan tai viittaavat työhön esimerkiksi lapsen hoitoratkaisun tekemiseen tai perhevapaiden käyttöön liittyvässä kontekstissa. Haastateltavat puhuvat työstä eri yhteyksissä, mutta yleensä liittyen työn ja perheen yhteensovittamiseen (perhevapaat ja sairaan lapsen hoitaminen) ja lastenhoitoratkaisuihin.

Aineistosta hahmottui viisi kehystä, jotka kuvaavat haastateltavien tapaa jäsentää puhetta työn ja perheen yhteensovittamisesta. Karvonen (2000, 83–84) sanoo, että tilannekonteksti ja sen ymmärtäminen ovat kehysanalyysin lähtökohta. Lisäksi hän korostaa ihmisten retorista luovuutta asioiden määrittelyssä sekä kykyä luoda uusia ilmaisuja jatkuvasti muuttuville maailman tapahtumille. Tässä aineistossa vanhemmat kuvaavat perheen arkea ja siihen liittyviä, muun muassa

työn ja perheen yhdistämiseen liittyviä ratkaisuja, mutta eivät suoraan tai tarkoituksellisesti puhu työn ja perheen yhdistämiseen liittyvistä käsityksistään. Aineistosta nousevat kehukset kuvaavat siis tässä kontekstissa esiin nousevia osin tai kokonaan tiedostamattomia jäsennyksiä. Analyysin lähtökohtana oli kysymys: ”Mistä tässä puhutaan?” Tavoitteena oli hahmottaa, miten eri tavoin vanhemmat kehystävät työn ja perheen yhteensovittamista: miten he määrittävät ilmiötä ja luovat ilmaisuja sen kuvaamiseksi. Ihmisten kanssakäyminen jäsenyyty vaihtelevien kehysten ja niiden välisen dynamiikan mukaan (Goffman 1974). Sen vuoksi on kiinnostavaa tutkia myös näiden viiden aineistosta erottuvan tulkintakehyksen välisiä suhteita. Näin voidaan saada kattavampi kuva siitä, miten vanhemmat jäsentävät työn ja perheen yhteensovittamista puheessaan.

Kehysanalyysi ei tarjoa selkeitä ohjeita siihen, miten kehysten analyysi konkreettisesti tapahtuu. Puroilan (2002) mukaan kehysanalyysi tulisi nähdä paremmin järjestämistapana kuin analyysimenetelmä sen suppeassa merkityksessä. Hän kuvaa kehysanalyysin perusideoiden toimivan tulkintaa inspiroivina apuvälineinä, ei systemaattisena analyyttisenä viitekehyksenä. (Puroila 2002, 51.) Tästä syystä kehysanalyysin menetelmällinen malli rakentuu kehysanalyysiä käyttäneiden tutkijoiden tutkimuksista. Seuraavassa taulukossa, jonka mallina käytän Puroilan (2002, 59-60) tekemää jäsenystä, on kuvattuna esimerkki siitä, minkälaisia kysymyksiä esittämällä olen tulkintakehykset muodostanut:

Aineisto	Analyttiset kysymykset	Analyysi ja tulkinta
<p>On. Siis me on alusta asti molemmat käyty näitä läpi ettei oo vaan että äiti päättää ja mies vikisee ja tulee perässä. Hänellä on, hän on ihan kuukauspalkkalaisena töissä ja hänel on semmonen työnkuva et hän ei ois pystynyt jäämään sieltä sit, hirveen helpolla kotiin. Ja, hän koki sen itse myös paremmaksi että, lapsi menee myös hoitoon ku tätä keskusteltiin et jos minäkään en pysty enää olemaan kotona ni sitte lapsi hoitoon et ei hän pysty jäämään kotiin. Ja, taloudellisestiki se on ihan järkevää et ku mä oon yrittäjä ja hän on kuukauspalkkalainen että hän on sit käy töissä ja, töissä koko ajan. Mutta kyllä, puhuttiin sitä ja sanoin että jos on halua, et kuitenkin, ensimmäinen lapsi, ja tod. näk. viimeinen lapsi niin, ota kaikki irti mitä haluat, et jos haluat jäädä niin saat jäädä. Kyl niit on puntaroitu ja, keskusteltu. Kyllä mun mielest isälläki, pitää olla mahdollisuus sihe, jos halua jäädä.</p>	<p>Mistä puhuja puhuu? Mistä perspektiivistä puhuja tarkastelee asiaa? Minkälaisia kielellisiä ilmaisuja puhuja käyttää asiasta?</p>	<p>-Perheen ratkaisuista koskien vanhempien työssäkäyntiä ja lapsen hoitamista -Puhuja käsittelee työtä 1. tasa-arvon: ”äiti päättää ja mies vikisee”, ”jos haluat jäädä niin saat jäädä”, ”isälläki, pitää olla mahdollisuus” 2. toimeentulon: ”taloudellisesti järkevää”, ”jos minäkään en pysty enää olemaan kotona ni sitte lapsi hoitoon et ei hän pysty jäämään kotiin” 3. vanhemmuuden kannalta: ”viimeinen lapsi niin, ota kaikki irti mitä haluat”</p>

Taulukko 2 Aineistoanalyysin esimerkki

Taulukon ensimmäisessä sarakkeessa äiti kertoo työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvien ratkaisujen tekemisestä. Esitin aineistokatkelmalle analyttisiä kysymyksiä (sarake 2). Kuten sarakkeessa kolme kuvataan, haastateltava käsittelee perheen ratkaisuja koskien vanhempien työssäkäyntiä ja perheen lasten hoitojärjestelyjä. Katkelma näin ollen täytti sille asetetut kriteerit ja se kuului tarkasteltavaan aineistoon. Katkelmassa haastateltava käyttää ilmaisuja: *’ettei oo vaan että äiti päättää ja mies vikisee’*, *’jos haluat jäädä niin saat jäädä’* ja *’isälläki, pitää olla mahdollisuus’*. Näin hän kehystää työssäkäyntiä ja lasten hoidon järjestämistä koskevan kysymyksen kysymykseksi tasa-arvosta – molemmilla vanhemmilla täytyy olla mahdollisuus vaikuttaa työssäkäyntiä ja lasten hoitoa koskeviin ratkaisuihin. Toiseksi hän kehystää sen taloudelliseksi kysymykseksi käyttämällä ilmaisuja *’taloudellisesti järkevää’* ja *’jos minäkään en pysty enää olemaan kotona ni sitte lapsi*

hoitoon et ei hän pysty jäämään kotiin' Työssäkäynnillä on rationaaliset taloudelliset perusteet, jotka ovat osin myös pakottavia. Kolmanneksi kysymystä käsitellään vanhemmuuden kautta: *'viimeinen lapsi niin, ota kaikki irti mitä haluat'*. Äiti kehystää työssäkäynnin kysymyksen vanhemmuuden näkökulmasta, jolloin kehukseen sisältyy ajatus lapsen kanssa vietetystä ajasta arvona sinänsä.

Analyysin lähtökohtana on selvittää, mistä haastateltava oikeastaan puhuu. Tämä ensimmäinen vaihe liittyy sekä kahteen ensimmäiseen koko aineiston teemoitteluun että tarkempaan analyysiin. Jokaisen aineistopätkän kohdalla pyrin pysähtymään ja kysymään kehysanalyysin peruskysymyksen: ”Mitä tässä tapahtuu?” Tämän jälkeen erittelin, mistä eri näkökulmista haastateltava asiaa käsittelee. Sitten pyrin tunnistamaan niitä kielellisiä ilmaisuja, joita puhuja käyttää asiasta puhuessaan. Kielellisten ilmaisujen tunnistaminen on kehysanalyysissä erityisen tärkeää ja sen avulla voidaan erottaa tiettyjä toistuvia ilmaisuja. Nämä kielelliset ilmaisut olivat merkittävien työväline varsinaisten kehysten teemoittelussa, jonka tuloksena nimesin viisi vanhempien suhtautumista ilmentävää tulkintakehystä.

5.2 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimusetiikka liittyy koko tutkimusprosessiin aina ideoinnista tulosten tiedottamiseen saakka (Vilkkä 2015). Tutkimuksen eettisyyttä pohdittaessa tulisi Kuulan (2006, 25) mukaan huomioida tutkittavan yksityisyyden suoja sekä tieteellisen tiedon vaikutuksiin ja tiedeyhteisöön liittyvät näkökulmat. Konkreettisin tehtävä heti tutkimusprosessin alusta asti on ollut tutkittavan yksityisyyden suojasta huolehtiminen. Tutkimuksessa käytettävä aineisto on tunnistettava, joten aineiston suojaaminen tulee tehdä huolella. Tutkittavien yksityisyyden suoja pitää varmistaa säilyttämällä aineisto huolellisesti ja varoa sähköisiä siirtoja. Sähköinen aineisto säilytetään salasanoilla suojatulla tietokoneella ja varmuuskopio lukollisessa kaapissa. Tarpeettomat tiedot hävitetään, kun tutkimus on valmis. Tunnisteita poistetaan aineiston analyysin edetessä, jolloin aineiston käsittely on turvallisempaa. Olen allekirjoittanut tunnistettavan aineiston käytöstä vaitiolositoumuksen CHILDCARE-tutkimushankkeen kanssa.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tuotettu tieteellinen tutkimus voi olla luotettavaa (Vilkkä 2015). Myös tämä tutkielma noudattaa tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK 2012) ohjetta hyvistä tieteellisistä käytännöistä. Olen niin ikään tiedostanut tutkielman aineistona toimivan haastatteluaineiston rajoitteet. Hyödyntäessäni valmista haastatteluaineistoa en ole voinut vaikuttaa haastattelun kysymyksiin tai kulkuun. Ruusuvoori ja Tiittula (2017) nostavat esille haastattelutilanteen merkityksen, sillä tutkimushaastattelua ohjaa aina tutkimuksen tavoite ja osallistujat suuntaavat puheensa nimenomaan haastattelutilanteeseen. Haastattelutilanne

vuorovaikutuksen muotona voi myös asettaa ehtoja sille, millaisia vastauksia haastateltava antaa. Haastattelija omalta osaltaan johdattelee haastateltavaa kysymällä tiettyjä kysymyksiä. On huomioitava, että tutkielman aineistona toimiva haastatteluaineisto on kerätty tiettyä tarkoitusta varten. Haastattelut ovat käsitelleet monia eri teemoja, jotka voivat näkyä tutkimuksen tuloksena syntyneiden tulkintakehysten painotuksissa tai suhteissa. Tällainen puheen tuottamisen tilanne voi aktivoida esittämään teemasta tietynlaisia merkityksiä, joissa korostuu tietynlaiset teemat. (Repo 2015.)

Tutkimuksen eettisyyttä on syytä arvioida myös tieteellisen tiedon vaikutukset tiedostaen. Puroila (2002) sanoo, että tieto on kehysanalyttisesti orientoituneelle tutkijalle tiettyyn rajaan asti riippumatonta tietäjästä (=tutkijasta). Tieto voidaan saavuttaa tieteellisen tutkimuksen kautta. Hän sanoo, ettei tutkija tuota tieteellisessä tutkimuksessa rakentuvaa tietoa, vaan se on aidosti tietoa tutkimuksen kohteena olevista sosiaalisen elämän ulottuvuuksista. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu huolellisuus ja tarkkuus tulosten tallentamisessa, mikä tulee huomioida koko tutkimusprosessin ajan. Teorioita testataan toistuvasti selvittämällä, kuinka hyödyllinen teoria on käsillä olevan aineiston tai tapauksen ymmärtämisessä.

6 TULOKSET

Seuraavaksi esittelen, minkälaiset kehykset jäsentävät vanhempien puhetta työn ja perheen yhdistämisestä. Aineistosta erottuu viisi tulkintakehystä: toimeentulo, luonnollinen sukupuoli, ihannetyöntekijä, työn merkityksellisyys ja lapsen paras. Jotkut haastateltavat käyttävät enemmän jotain yhtä kehystä kuin toista, mutta tyypillisesti kehykset vaihtelevat saman haastateltavan puheessa. Kehystä tarvitaan silloinkin, kun halutaan toimia sitä vastaan tai erottautua siitä. Kukaan yksittäinen haastateltava ei siis edusta vain yhtä kehystä, vaan saattaa käyttää keskenään ristiriitaisiakin kehyksiä. Seuraavassa Taulukossa 3 (Puroila 2012 mukailen) kuvaan nämä viisi erilaisia maailmoita tuottavaa kehystä siten, että kunkin kehyksen kohdalla kerron vanhemman suuntautumisen työn ja perheen yhdistämiseen sekä annan esimerkkejä aineistossa esiintyvistä vanhempien käyttämistä ilmaisuista.

Kehys	Vanhemman suuntautuminen	Esimerkkejä vanhempien käyttämistä ilmaisuista
Toimeentulo	-Suuntautuminen rahan, taloudellisiin realiteetteihin tai yhteiskunnan asettamiin vaatimuksiin työssä käymisestä	Parempipalkkainen työ, konkurssi, taloudellisesti ei mahdollista, ei pysty elämään, taloudellisesti epävarmaa, naiset saa vähemmän palkkaa, taloudellisesti stressaavaa, pakko palata/hakea töihin, rahan takia, taloudelliset realiteetit, tuloero, toisen tulojen varassa, taloudellinen itsemurha, rahan kautta, laskettiin, rahallisesti kannattavampaa, pärjääminen, tulotaso, talous kaatuu, ei valinnanvaraa
Luonnollinen sukupuoli	-Suuntautuminen luonnolliseen sukupuoleen ja siihen liitettyihin odotuksiin	Järjestelmän rikkominen, perinteinen malli, perinne, kulttuuri, ihmisten reaktiot, julkinen keskustelu, jatkumo, asenne, luonnollinen, luontainen, luonnonlaki, hoivapuoli, muuttumaton, mies ja nainen, suomalainen mies, miehekkyyys, miehenä, isien asennemuutos, miesten kulttuuri, nykyajan mies, naisena, äidin velvollisuus, hedelmällisessä iässä, synnytys, imetys, syyllistää äitiä
Ihannetyöntekijä	-Suuntautuminen työsuhteen perhe-elämälle asettamiin ehtoihin	Työnantajan ratkaisu, työnantajan joustaminen, työnantajan suhtautuminen, oma joustaminen, järjestelyä, sumplimista, opettelua, säättämistä, haasteita, kiireestä selviytymistä, vuorotellen, päällekkäisyys, työpaikkakohtainen etu, syyllisyys, sopiva ratkaisu, tapauskohtaisesti, työpaikan kulttuuri
Työn merkityksellisyys	-Suuntautuminen työhön merkityksellisyyden antajana ja myönteisenä osana elämää	Työ on tärkeä, omaa elämää, vaihtelu, mieluummin töissä, osa elämää, toteuttaa itseään, ura etusijalle, parempi äiti, ammattitaidon ylläpitäminen, ammatillinen käännekohta, kontakteja, innostus ja kiinnostus, oma jaksaminen, oma identiteetti, onnistumiset, mielekästä tekemistä, tavoite
Lapsen paras	-Suuntautuminen lapsen parhaaseen, pikkulapsivaiheen merkitykseen ja lapsen persoonaan	Lasten ehdoilla, lapset vähän aikaa pieniä, nauttia lapsista, lapsen paras, aikaa lapsen kanssa, lyhyt aika, iso merkitys, elämänvaihe, tärkeää aikaa, yksilöllinen, tauko työelämään, mahdollisimman pitkään, rauha, perhe on tärkein

Taulukko 3 Vanhempien puhetta työn ja perheen yhdistämisestä jäsentävät kehykset

Seuraavaksi kuvaan yksitellen nämä viisi tulkinkehystä haastatteluaineistoista poimittujen esimerkkien avulla.

6.1 Toimeentulo -kehys: raha ratkaisee

Toimeentulokehyksessä puhe työn ja perheen yhteensovittamisesta jäsentyy toimeentulon kautta. Toimeentulokehyksessä työ on perhe-elämään liittyvä pakko, joko rahallinen tai yhteiskunnallinen. Tässä kehyksessä vanhemman puheessa korostuu vaihtoehtottomuus. Työn ja perheen yhdistämiseen liittyviä valintoja perustellaan rahalla, joka on itsessään riittävä syy toimia tavalla tai toisella. Rahasta

puhuttaessa toistuu vetoaminen yhteiseen kulttuuriseen ymmärrykseen rahasta. Raha on toimeentulon ja lastenkasvatuksen edellytys, joten toimeentulon kriittinen tai laajempi tarkastelu ei ole tarpeen. Seuraavassa esimerkissä rahatilanne määrittää pakon palata työhön:

Paljoltihan se menee todennäköisesti vähän rahatilanteen mukaan että, onko pakko mennä töihin että, mä oon semmonen ihminen että mä pysyn varmaan kotona koko loppuelämäni jos se ois mahdollista, tosin ei se lapsi taida mua tarvita ihan niin monta kymmentä vuotta kotona. Mut et sen aikana nyt ainaki ku tosiaan pystyy olemaan. Ainaki siihen kolmevuotiaaks mutta, kattoo sitte että mikä sitte on tilanne.

Lähtökohtana on, että kotona oleminen on ensisijaista ja työssä käyminen perustuu pakkoon, jonka siitä saatava välttämätön toimeentulo aiheuttaa. Jos työ ei olisi toimeentulon edellytys, työelämään ei olisi tarvetta osallistua lainkaan. Perhe-elämä on itsessään arvokasta, ja työ on vain pakollinen muun elämisen mahdollistaja.

Toimeentulokehyksessä rakennetaan myös tulevaisuuden toimeentuloa. Opiskelijavanhemmat puhuvat pakosta suorittaa opintoja, jotta joskus valmistuisi ja pääsisi työelämään hankkimaan toimeentuloa perheelle:

Joo ja aika paljon heijastelee tossa just se semmonen että toimeentulon puitteissa, oon kyllä ollu sen verran kotona ku on vaan ollu mahdollista. Tietysti oisin toivonu että ois voinu olla enemmänkin mutta, se on, jossakin vaiheessa, pitää valmistua että se on.. Kyllä ne, toi oli mitä Karoliina sano että on purist- että jossakin välissä on joutunu vähän puristaa mutta, kyllä se on aina helpottanuki. On varsinkin ne ajat ku on saanu olla kotona ihan vaan, ei oo tarvinu tehä töitä tai opiskella niin ne on ollu kyllä tosi arvokkaita, elämänlaadun kannalta ja kokemusten kannalta.

Haastateltava pitää ihanteena tilannetta, jossa toimeentulon asettamaa pakkoa ei ole, ja saa elää perhe-elämää rauhassa ilman välitöntä pakkoa *puristaa* eli käydä työssä tai edistää opintoja. Toimeentulokehyksessä suhtautuminen työhön rakentuu mahdottomuuksista, epävarmuudesta ja laskemisesta. Vanhemmat käyttävät dramaattisiakin ilmaisuja: *konkurssi, talous kaatuu* ja *taloudellinen itsemurha* tai *taloudellisesti ei mahdollista/epävarmaa/stressaavaa*, tai viittaavat perheen vanhempien tuloeroihin. Seuraavassa esimerkissä perheen vanhempien tulotaso määrittä vanhempien keskeisen työnjaon, eli kumpi käy työssä ja kumpi käyttää vanhempainvapaan:

K: ...kuinka teillä jakautu nää perhevapaat? Elikkä että, sä olit äitiysvapaalla, ja sen jälkeen..

V: Mä olin sit, mikä se on..

K: Vanhempainvapaalla.

V: Joo.

K: Keskustelitteko silloin mahdollisesti siitä että, lapsen isä, tai oisko hän kyenny jäämään, jos ois tullu semmonen, tilanne tai oliko tämmösestä keskustelua?

V: Ei meil ollu keskustelua mut kyl se oli sit taas niin selvää että kyl hän käy siel töissä ja tuo sen rahan. Ku hänel on kumminki, vakituinen työ kans sillai, ja mulla sitä ei vielä ollut.

K: Niin silloin, kyllä. Se oli..

V: Se oli ihan selkee.

Keskinäinen työnjako perheessä määrittyy toimeentulon kautta siten, että se vanhempi, jolla on varmemmat tulot, käy työssä, ja toinen jää kotiin huolehtimaan perheestä. Ratkaisu tehdään taloudellisista lähtökohdista laskemalla, eikä ratkaisuprosessi edellytä tällöin edes keskustelua. Lähtöoletuksena on yleensä se, että toinen vanhempi on vanhempainvapaalla ja hoitaa lasta tai lapsia ainakin vähän aikaa ansiosidonnaisen vanhempainvapaan jälkeen.

Toimeentulokehys esiintyy myös tilanteissa, joissa vanhemmat perustelevat sitä, miksi rahalla ei ole merkitystä heidän ratkaisuissaan tai he päättävät tietoisesti olla välittämättä siitä. He siis toimivat toimeentulokehysten vastaisesti. Toisille yhteiskunnan tarjoamat tuet mahdollistavat lapsen hoitamisen kotona, kun taas toisille niillä ei ole toimeentulon kannalta käytännössä mitään merkitystä, kuten tälle haastateltavalle:

K: Aivan. No mitä sä ajattelet siitä että Suomessa on tämmöinen kotihoidontukijärjestelmä mikä tietyl tavalla vähän kompensoi sitä kotona oloa?

V: Voi tiäks sää jos mä oon ihan rehellinen niin, toki on varmaan perheitä erilaisissa taloudellisissa tilanteissa mut mä koen että se on mulle yks se on ihan yks tyhjän kanssa [naurahtaa].

K: Niin.

V: En mä siitä, mitä mä pystyn sillä tekeen? Käymään pari kertaa kuukaudessa kaupassa käytännössä sillä rahalla. Et totta kai se on varmasti merkittävä joillekin toki mutta meidän tilanteessa se ei oo ollu mikään ratkasu eikä kokenu että se on edellytys jäädä kotiin. Päin vastoin joka kuukausi mitä mä oon ollu pois työelämästä tekee mulle taloudellisesti ison loven ja mun urakehityksessä loven. Että en mä oo missään nimessä ajatellu että mä jatkaisin kotona oloa sen takia että mä saan kotihoidontukee. Että se on ollu aika merkityksetön kyllä mulla.

Toimeentulokehyksessä esiintyvä pakko rakentuu siis eri haastateltavien kohdalla eri tavoin, sillä riittävä toimeentulo tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. Kun perhe laskee, millä rahasummalla se tulee taloudellisesti toimeen, on viivan alle jäävästä summasta tehtävät johtopäätökset varsin erilaisia. Toisille riittää vähemmän kuin toisille. Toisaalta taloudellisella kehyksellä perustellaan myös perheen keskinäistä työnjakoa, jolloin se tukee usein sukupuolittuneita käytäntöjä, joita seuraavan kehyksen kohdalla tarkastellaan perusteellisemmin.

6.2 Luonnollinen sukupuoli -kehys: perinteet ja sukupuoliroolit ohjaavat

Luonnollisen sukupuolen kehyksen puitteissa työn ja perheen yhdistäminen määrittyy sukupuolen ja siihen liittyvien kulttuuristen määrittelyjen kautta. Luonnollinen sukupuoli ohjaa vanhempien työnjakoa niin perheen sisällä kuin suhteessa palkkatyöhön ja lastenhoitoon. Haastateltavat puhuvat esimerkiksi suomalaisesta miehestä tai naisen velvollisuudesta. Naiselle luonnollisen sukupuolen kautta kuuluvat synnyttäminen ja imetys määrittävät ja rajaavat kohtalonomaisesti naisen toimintaa ja -mahdollisuuksia. Kulttuuriset odotukset, asenteet ja totutut toimintatavat ohjaavat vanhempien toimintaa, jota kuvataan *luonnolliseksi*. Haastateltavat viittaavat perinteisiin, järjestelmään ja julkiseen keskusteluun. Toiminnan päämääränä on olla herättämättä negatiivista huomiota tai erottumista massasta toimimalla muuten kuin luonnolliselle sukupuolelle ominaisella tavalla. Haastateltavat puhuvatkin ihmisten reaktioista ja asenteista, suhtautumisesta sekä ennakkoluuloista. Luonnollinen sukupuoli -kehyksen puitteissa toimiminen on myös helppoa ja luonnollista:

K: Mikä sä aattelet että täs on taustalla että sä jäät ensin jotenkin automaattisesti?

V: En mä tiijä. Se vaan tulee ehkä luonnostaan tai silleen mä oon tottunu jäämään ensin kotiin, ja ehkä siinä on myös se hoivapuoli et sit yleensä äiti on se joka kelpaa, niin se on ehkä luontasempaa sitten se, kotiin jääminen siinä tilanteessa.

Haastateltava kehystää kodin valitsemisen työn sijaan olevan *luontaista*. Hän löytää selityksen valinnalleen itsestään äitinä ja naisena, totuttuna tapana toimia. Hän ei tee poikkeavaa ratkaisua, jota pitäisi lähtökohtaisesti perustella, vaan toimii kulttuurisesti *luonnollisella* tavalla. Jotkut haastateltavat käyttivät jopa melko voimakasta ilmaisua *luonnonlaki* ja vetosivat tässä yhteydessä myös imetykseen, joka ohjaa lapsen hoitamiseen liittyviä käytännön ratkaisuja. Seuraavan esimerkin haastateltava kuvaa perheen työnjakoa *itsestään selväksi*:

K: No onks teillä millä tavalla keskenne, sanot että te keskenänne näitä sovitte niin nää lastenhoitoratkasut niin puhutteks te niistä yhdessä tai onks teillä ollu jotain erimielisyyksiä tai samanmielisyyksiä?

V: Ei oo ollu et ja seki se että isällä ois ollu mahdollisuus jäädä hoitaan lapsia kotiin niin, ei se oo johtanu mihinkään sanaharkkaan. Et se on ollu jotenkin itsestäänselvyys että se on vaan kaikille helpompi että minä oon jääny sitte hoitamaan, hoitamaan lapset. Että meillä oli niin hektinen se työympäristö silloin entisen työnantajan aikoina että se olis tehny vaan isompaa hallaa että jos vaikka mies olis jonkun tietyn tärkeen projektin keskeyttäny että ois tullu hoitaan lapsia kotiin niin ei siinä olis ollu ehkä järkee sitten niin. Varsinkin kun itte tietää et aina ku tuut äitiyslomalta töihin niin siellä aivosolu etsii toistansa hetken [nauraa].

Molemmilla vanhemmilla on ollut mahdollisuus jäädä kotiin hoitamaan lapsia, mutta työn valitseminen lastenhoidon sijaan on ollut mahdollista vain miehelle. Koska nainen on joka tapauksessa synnytyksen ja imetyksen takia poissa työelämästä, työnjakoa on *luontevaa* jatkaa muuttumattomana vanhempain- tai hoitovapaan loppuun saakka. Haastateltava myös kuvaa paluuta takaisin työhön haastavaksi, jolloin on helpompaa, että vain toinen vanhemmista joutuu kärsimään työhön paluuseen liittyvästä lisästressistä, ja *luonnollisista*, eli synnytyksestä ja imetyksistä johtuvista syistä, se on lapsen äiti. Luonnollinen sukupuoli -kehyksessä suhtautuminen työhön määrittyy vastaavasti toistuvasti miehen sukupuolen kautta:

K: Ootteks te miten, näitä perhevapaita käyttäny että onko isä pitänyt vapaita?

V: Joo, on hän pitänyt melkein kaikki vapaat mitä on saanut eli onks sillä nyt vielä kaheksan päivää käyttämättä. Ne hän käyt- vaik en nyt ihan tarkkaan muista, kaks viikkoo joka tapauksessa se oli suurin piirtein tässä huhtikuussa käyttää ne sitten viimeset. Eli totta kai ollaan käytetty eli koetaan se tosi hyväksi että voi isä olla apuna eli, se aika ku se on kortilla tällä hetkellä niin, se kaikki maholliset lomat käytetään mikä vaan irtoaa.

Työn tekeminen kuuluu miehen ja isän rooliin eli se on hänen ensisijainen tehtävänsä. Isyysvapaiden aikana hän voi olla kotona äidin *apuna*. Kodin ja lasten hoitaminen on äidin ensisijainen tehtävä, jossa isä voi tukea äitiä käyttämällä isille korvamerkittyjä isyysvapaita. Vapaiden ottamiseen vaikutti haastateltavien mukaan *työnantajan asenne, yleinen asenne ja miesten keskinäinen kulttuuri*. Haastateltavien puheesta kävi ilmi, että *nykyajan mies voi rikkoa järjestelmää*, mutta työnantajan suhtautumisella ja työpaikan kulttuurilla on suuri merkitys sille, millaisia valintoja isät esimerkiksi suhteessa isyysvapaiden käyttöön tekevät.

6.3 Ihannetyöntekijä -kehys: perhe-elämää työn ehdoilla

Ihannetyöntekijän kehys rakentuu vanhempien puheessa arkisina käytäntöinä ja käytännöllisinä ratkaisuin. Kehys on havainnollinen, koska se pitää sisällään lukuisia konkreettisia kuvauksia työn ja perhe-elämän välisestä suhteesta. Sen rajat piirtyvät työelämän perhe-elämälle asettamista melko konkreettisista ehdoista, joiden tulkitsen kuvaavan kulttuurisesti ja sosiaalisesti jaettua käsitystä hyvän ja tunnollisen työntekijän ihanteesta. Vanhempien puheessa toistuvat ilmaisut *työnantajan ratkaisu* ja *työpaikan kulttuuri* kuvaavat näitä reunaehtoja hyvin. Lähtökohta on, että perhe-elämää eletään työn ehdoilla, jolloin työelämän käytännöt ja esimerkiksi työajoista muodostuvat reunaehdot määräävät, miten perhe-elämää eletään.

Työn ja perhe-elämän yhdistäminen vaatii tasapainoilua, kuten vanhemmat ilmaisevat *neuvottelua* vanhempien kesken, *joustamista, järjestelyjä ja uusien ratkaisujen löytämistä*. Tasapainoilua helpottavat perhevapaat, joustava työaika tai etätö ja uusi teknologia, työpaikan perheystävällinen kulttuuri sekä perheen tukiverkko, kuten isovanhemmat. Ihannetyöntekijän kehykseen kuuluu tunnollinen suhtautuminen työhön ja pyrkimys viimeiseen asti järjestellä perhe-elämä siten, ettei se vaikuta työntekoon. Työ, työpaikan käytännöt ja kulttuuri asettavat ehdot sille, miten muu elämä organisoidaan:

V: On. Myyntihommissa varsin epäsäännöllisillä työajoilla mikä vaikuttaa aika oleellisesti siihen että miten lapsia hoidetaan.

K: Ja sä oot täällä, mitä teet?

V: Joo mä oon tutkimustöitä teen, teen osa-aikaista työaika, ihan lasten tai perheen ja työn yhteensovittamisen vuoksi. On kyllä ollu hyvä ratkasu. Ei yhtään, vaikka ei ookaan vaikka onkin kokonaistyöajassa on silti tuo sellasta joustoa siihen.

Esimerkissä toisen vanhemman työajat ovat sellaiset, että toisen vanhemman työn on käytännössä pakko joustaa, jotta lastenhoito on mahdollista järjestää. Ihannetyöntekijäkehyksessä haastateltavat puhuvat *joustamisesta, järjestelyistä ja sopivista ratkaisuista*. Perhe sopeutuu työn asettamiin vaatimuksiin järjestelemällä lastenhoitoa siten, että työssä käyminen on mahdollista. Joskus tämä tarkoittaa toisen vanhemman joustamista enemmän kuin toisen. Joskus taas työn on joustettava perheen ehdoilla, ja se aiheuttaa vanhemmille syyllisyyttä. Näin tapahtuu tyypillisesti silloin, kun lapsi sairastuu ja tarvitsee hoitajaa kotona, kuten tämän yksihuoltajaäidin tapauksessa:

Ja sit tietysti ihan semmosetkin niin ku, asiat mitkä mietityttää kans niin on noi, niin ku sitten vaikka töistä, nytkin ku lapsi sairastui niin sitten tuntui aika, vaikka hirveesti mä en oo joutunu olemaan töistä poissa mut kyl se aina sitten tuntuu, joku semmonen pieni syyllisyys tai joku semmonen sitten, aina herää sitten ku menee sitten siellä, sitten tosiaan esimiehelle sanomaan että nyt mun pitää taas jäädä kotiin hoitaa sitä. Koska ei oo ketään muuta joka vois jäädä niin sit se on aina minä joka sitten joutuu tietysti jäämään. Ja, se mikä mua mietityttää hirveesti kans ja, semmonen tunne vähän et, on vähän niin ku silleen ehkä eri, ku epätasa-arvoisessa asemassa jos mieltii vaikka semmosia perheitä et mis on kaks vanhempaa. Et sitten ku siin on se tietty, aika että minkä saa olla kotona silleen, palkallisesti hoitamassa lasta, ja sit et jos ois kaks vanhempaa niin sitten toinen vois olla vaikka just kolme päivää ja sitten toinen kolme päivää mut sitten ku on ite niin sit jos, ei vaikka lapsi paranekaan kolmessa päivässä niin sitten sen jälkeen on sit oltava palkattomasti ja, se kuitenkin, meillä sitten tuntuu, sitten sekin. Niin sit se tavallaan hermostuttaa ja kyllä se et just joutuu tekemään joskus semmosia ratkaisuja et ite sitten lähtee vaikka puolunkuntoisena vähän töihin sitten, kans niin ehkä ne mietityttää, eniten tällaiset.

Haastateltavat puhuvatkin paljon työnantajan suhtautumisesta ja työnantajan ratkaisusta. Haastateltavat kertovat syyllisyyden tunteista, kun heidän on ilmoitettava, että joutuvat lapsen takia jäämään pois töistä. Työntekijä ei toiveistaan ja tavoitteistaan huolimatta voi täyttää ihannetyöntekijälle asetettuja kriteereitä. Lisäksi edellisessä esimerkin haastateltava tuo esille yksinhuoltajan erityisen haasteen, kun ainoana huoltajana joutuu yksin huolehtimaan lapsesta tämän sairastuessa. Lapsen sairauden pitkittyessä työstä joutuu olemaan pitkään poissa, joskus myös ilman palkkaa.

Toisissa työtehtävissä joustaminen on helpompaa kuin toisissa. Työnteon tavat muuttuvat teknologian kehittymisen myötä, mikä näkyy perheiden ratkaisuisissa ja suhtautumisessa työhön. Joskus työ joustaa nimenomaan perheen ehdoilla:

Mä järjestelen. Me ollaan molemmat, mun mies on yrittäjä ja mä oon freelancer. Sit me järjestellään, hän järjestee itse asias mun mielest, uskomattoman joustavasti et se on aina valmis, soittamaan ja hirveesti kertoilee kaikille, asiakkailleen minun pitää nyt tytär hakea päiväkodista ja se on jotenkin tärkeää se rooli. Se menee aina jotenki kaiken edelle, kyllä, tämä tytär, ja tämä poika. Tää on tärkeä, että ne on. Ei meillä, ei lapsi oo, must, onko ollu koskaan missään muualla ku isovanhemmil hoidos. Ei oo vissiin ollu.

Jotkut työtehtävät siis mahdollistavat lapsen ja perheen ehdoilla toimimisen, eikä se välttämättä tarkoita ihannetyöntekijän kriteereistä luopumista. Joskus halutaan toimia myös kehyksen vastaisesti ja asettaa perhe tietoisesti ihannetyöntekijän kehystä vastaan tai sen edelle. Tavallisempaa on kuitenkin, että perhe joustaa työn ehdoilla, eikä se suinkaan aina ole helppoa. Ihannetyöntekijä -kehyksessä toistuukin esimerkiksi ilmaisut: *kiire, haaste, järjesteleminen, säätäminen, sumpliminen ja opettelu*. Seuraavassa esimerkissä kuvataan toisaalta työkuorman aiheuttamia paineita, mutta myös sitä, miten työ joustaa:

Mahdollisuuksia on tietysti se että, meillä on molemmilla tosi joustavat työnantajat. Tokikin se työkuorma voi olla sellanen että käytännössä on ehkä vaikee tehdä niitä joustoja mutta sitte kun on pakko niin, voi. Mulla ei oo mitään kellokorttia eikä mitään vaan mä voin ite määrittää koska oon vapaalla ja koska etätöissä ja, millon oon tavoitettavissa. Puolisolla oikeestaan aika sama juttu. Se on vaatinu meiltä aika paljon neuvottelua ja keskustelua keskenämme ja semmosta tiettyä aikatauluttamista. Mäkin aika paljon oon ihan kotimaan työmatkoilla ja jonkun verran viikonloppua että se vaatii tietysti puolisolta sellasta joustamista. Me aatellaan sitä sillain pidemmällä perspektiivillä että, tiedetään että on tulossa, puolison jatko-opiskelut ja, että se, tiedetään että sitä joustoa tulee täs vuosien varrella, molempien suunnalta että nyt ollaan todettu että nyt on tää aika, kun mun työn takia pitää joustaa, taas puolison ehkä vähän enemmän. Tulee varmasti aika jollon mun täytyy sitten ottaa vähän enemmän vastuuta.

Epättyypilliset työajat ja työmatkat haastavat lapsiperhearjen. Vanhemmat joutuvat keskenään neuvottelemaan, miten arki ja lastenhoito käytännössä saadaan sujumaan. Haastateltavat puhuvatkin omasta ja toisen vanhemman joustamisesta, vuorottelusta ja tapauskohtaisesta päällekkäisyyksien ratkaisemisesta. Edellisessä esimerkissä todetaan, että toisen vanhemman työ joutuu parhaillaan joustamaan toista enemmän, mutta tulevaisuudessa saattaa olla toisin. Vanhempien keskinäinen sopiminen on edellytys sille, että arki saadaan sujumaan. Työ asettaa ehdot arkielämälle, jonka käytännöissä ratkeaa, millaiseksi perhe-elämä kussakin perheessä muodostuu. Haastateltavien puheesta kävi kuitenkin ilmi, että työpaikkojen perhemyönteisyydessä on isoja eroja. Joillakin työpaikoilla on perhemyönteisiä käytäntöjä ja etuja, kun toisilla työpaikoilla pelkästään ilmapiiri koetaan perheellisiä syyllistävänä tai jopa syrjivänä.

6.4 Työn merkityksellisyys -kehys: työ tuo sisältöä elämään

Työn merkityksellisyys -kehyksessä vanhemmat suuntautuvat puheessaan työn positiivisiin puoliin ja työhön mielekkäänä osana elämää. Työ on osa hyvää arkea ja vanhemman voimavara myös perhearjessa. Työllä on itsessään arvo niin vanhemmille kuin lapsille. Aikuisten työssäkäyntiin liittyy lasten varhaiskasvatus, joka sekin kuuluu työn merkityksellisyyden kehyksessä hyvään elämään ja on lapsen parhaaksi. Suhtautumista työhön rakennetaan hyvän elämän ja hyvän vanhemmuuden kautta. Lapsen hyvinvointi liittyy myös vanhempien kokemukseen omasta työstä ja on joskus jopa sen ehto:

Meidän lapsi on tosi reipas ollu semmonen, tosi semmonen avoin uusille asioille ja hän ei jännittäny sitä, ollenkaan ku käytiin tutustumassa et heti leikkimään. Ja, siinä itelläänki tuli jo semmone et no, ehkä mä vaan hysterisoin turhaan ja, silloin hoidon, mä muistan ku hoito alko ni se eka viikko hän purki ikävää öisin. Se oli raskasta ja silloin mä aattelin et mä oon tehny niin väärän valinnan et ei näin pientä voi laittaa hoitoon ja, syyllistin itseeni ja olin et ei tää, ei, tää on ihan liian julmaa lasta kohtaan. Mut sit se seuraava viikko se lähti tosi hyvin, pyörimään ja hän on tähän päivään asti viihtyny tosi hyvin hoidossa, et ei oo mitään, ongelmia tullu. Ja sit se tietysti itelleenkin oli helpotus ku pääs, päivät tekemään töissä töitä, ja illat sai, olla sitten perheen kesken ja sitten, yöt sai nukkua

Esimerkissä vanhempi kuvaa kyseenalaistaneensa tekemänsä valinnan ja syyllistyneensä omasta työnteostaan, kun lapsi aluksi reagoi negatiivisesti päivähoiton aloittamiseen. Lapsen paras oli asettua vastaan vanhemman tarvetta siirtyä takaisin työelämään. Tämä kuvaa hyvin kahden kehyksen päällekkäisyyttä vanhemman puheessa, työn merkityksellisyys – ja lapsen paras -kehys vuorottelevat ja limittyvät. Lapsen sopeutuminen päivähoitoon kuitenkin vapautti haastateltavan näistä ajatuksista ja mahdollisti vanhemman työstä nauttimisen. Jotkut haastateltavat vastaavasti kuvaavat työn

merkityksellisyys ensisijaisuutta. Työn merkityksellisyys -kehyksessä vanhemmat käyttävät ilmaisuja: *itsen toteuttaminen, tavoitteellisuus, identiteetti, mielekäs tekeminen sekä innostus ja kiinnostus*. Toisinaan työ ja ura menee perheen edelle ja vanhempi on mieluummin työssä kuin kotona:

M: Olishan meillä nyt periaatteessa mah-, taloudellisesti ihan mahdollista tehdä lyhyempää työviikkoo..

N: Ois.

M: ..mut niin, siinä on sitten taas se et ku töissäkin ois kiva saada jotain aikaan.

Esimerkin vanhempi voisi valita olla enemmän lapsen kanssa tekemällä vähemmän töitä, mutta hän haluaa mieluummin saada enemmän aikaan töissä. Hän ilmaisee voivansa valita lisää aikaa perheelle, mutta valitsee työn sen itsensä takia. Työn merkityksellisyys -kehyksessä suhtautuminen työhön perheen vastapainona ja perhe-elämän tasapainottajana toistuu. Perhe itsessään ei riitä elämän ainoaksi sisällöksi, vaan vaatii toisenlaisen itsen, tavoitteiden ja ammattitaidon kehittämisen areenan:

No sulla on onni että mie en ole semmonen. Siis oikeasti musta tuntuu että mie ahistun kotia, että mie vaan kaipaen sitä aikuista seuraa ja sen tähän hakkeutuu (-) En se että sitten, että se jotenkin tuntuu että on mukava olla kotona, kun se ei ehkä mulle ainoastaan riitä. Haluaa jotakin muutakin ja kehittää omaa ammattitaitoaan ja olla siellä hyvä, kun tietää että on omassa ammatissansa hyvä ja kokee muutakin onnistumista kun vain lastenhoito ja toki se on tärkeä myös mutta, ei yksistään riitä.

Haastateltavaa kuvaa, kuinka koti jopa ahdistaa, ja työ tarjoaa vastapainoksi onnistumisen kokemuksia. Keskeinen osa työn merkityksellisyyttä on työyhteisö aikuisten yhteisönä:

Joo. Ja myös se työyhteisö että, vaikka välillä tuossa joulukuussa oli vähän semmonen olo että enemmän viettää niitten kanssa aikaa kun oman perheen että käy kotona nukkumassa ja sitten taas, eiks me just nähty täällä ja vähän rupes varmaan naamat kyllästyttään jo kaikkia mutta. Mutta sitten se aika että nyt esimerkiks joulun aikaan kun olin sitten lomalla ja mä tiiän et mä oon hiihtoloman lomalla niin ootan kyllä sitä ihan tosi paljon että, jotenkin sen työn ja loman vuorottelu on myöskin se mitä kaipasin silloin kotona että, en oo ihan helpolla valmis-, kun silloin kotiäitivuosina

Merkityksellisyyskehyksessä työn ja perheen yhteensovittaminen on mielekästä ja luontevaa. Työn ja vapaa-ajan vaihtelu tuo elämään tasapainoa. Työn tekemisestä saatava mielihyvä on niin tärkeää, että se myös auttaa kestämaan mahdolliset työn ja perheen yhteensovittamisen haasteet. Suhtautuminen omaan työhön merkityksellisyyden tuojana auttaa jaksamaan ja joidenkin haastateltavien mukaan se auttaa olemaan myös parempi vanhempi. Työ perhe-elämän vastapainona

ja tavoitteellisena toimintana sekä itsen kehittämisenä tarkoitti joillekin vanhemmille opiskelua lastenhoidon ohessa. Tulkitsen opiskelun askeleena kohti työelämää, jolloin myös puhe opiskelusta kuvaa toisinaan suhtautumista työhön. Jotkut haastateltavat kuvasivat vanhemmaksi tuloa ammatillisena käännekohtana, jonka jälkeen halusivat esimerkiksi opiskella uuden ammatin:

Mut sitten, kyl tää nyt on ollu myös itselle sellanen ammatillinen käännekohta. Pohtii sitä että, minkälaista.. et on saanu vähän taukoo siitä ja mieltii nyt sitte että mitä seuraavaks. [hiljaista 8 s] Tosta nyt on tullu jotenki keskusteltuu muutamien muidenki kavereiden kanssa, siitä et toki se vaikuttaa et jos on se vakityöpaikka niin sit se on helpompi, vaan olla että tässä on nyt tämä, vanhempainvapaa ja lapsen hoitokausi ja sitten palaa siihen. Mut sit kaikki me, me prekariaatit nykypäivän, epävarmuustyöntekijät, niin sekin on kyllä ihan arvokasta että hetken aikaa ei tarvii, handlata kaikkee sitä.

Lapsen saaminen voi siis olla käännekohta, joka aktivoi halun etsiä uutta suuntaa myös työelämässä. Monissa tapauksissa haastateltavalla ei edes ole työpaikkaa, johon palata, työ ei sovellu uuteen elämäntilanteeseen tai haastateltava haluaa syystä tai toisesta vaihtaa alaa. Työn merkityksellisyys -kehyksessä suhtautuminen työhön merkityksellisyyden tuojana ja positiivisena osana elämää voi siis lasten saamisen myötä korostua tai jopa muuttaa muotoaan.

6.5 Lapsen paras -kehys: työtä perheen ehdoilla

Lapsen paras -kehysten puitteissa työn ja perheen yhteensovittaminen jäsentyy pikkulapsivaiheen erityisyyden kautta ja sen kautta, mitä itse ja kulttuurisesti ymmärretään lapsen parhaana. Haastateltavat eivät välttämättä edes mainitse työtä, vaan puhuvat lapsen hoitoratkaisuista nimenomaan lapsen kautta. He siis puhuvat työstä usein epäsuorasti jättämällä sen mainitsematta kokonaan. Lapsen parhaaseen liitetään usein lasten hoitaminen kotona ja kotiäitiyden ihanne. Oma koti ja perheyhteys kuvataan suojapaikkana, muu maailma uhkaavana ja vaativana vastavoimana, jolta vanhemman pitää suojella lasta.

Nii-in. Kyllä se, kyllä se on se kolme vuotta mun mielestä se parempi. Mie ei musta, minusta on ihan hirveetä että nyky maailma on että äitit pitäis laittaa kiireesti töihin kun töitä kerkee tehdä. Minusta tärkeintä työtä on äitien olla kotona, mun mielestä. Että.. minusta on ihan hönttää että pitäis nopeemmin vaan ja nopeemmin mennä ko töihin sitten ja lapset päiväkotii tai sinne hoitto ja ei ne kerkee mittää siellä. Kakat housussa vaa lapset ja. Ei minun, en mie yhtään siitä tykkää. Että tykkään kyllä olla mieluummin hoijan kotona näitä.

Haastateltava kuvaa määrittelemätöntä painostusta siirtyä työelämään ja laittaa lapset varhaiskasvatuksen piiriin. Työelämä kuitenkin näyttäytyy haastateltavalle lastenhoitoon nähden toisarvoisena ja varhaiskasvatus huonolaatuisena. Lapsen paras paikka on kotona ja siten myös vanhemman. Lapsen paras -kehyksessä toistuivat ilmaisut: *aikaa lapsen kanssa, lyhyt aika, iso merkitys, tärkeää aikaa, rauha ja mahdollisimman pitkään*. Näitä ilmaisuja käytetään yleensä vastakohtana sille, mitä työn ja perheen yhdistäminen edellyttäisi ja mitä siitä seuraisi. Myös työelämään siirtyminen kuvattiin lapsen paras -kehyksessä tapahtuvan lapsen ehdoilla. Tärkeintä oli taata lapselle paras mahdollinen varhaiskasvatus. Seuraavassa esimerkissä haastateltava kuvaa siirtymistään takaisin töihin ja lapsen siirtymistä kotihoidosta varhaiskasvatukseen:

Joo. Niis ei.. Mun näkemyksen mukaan yksityisessä ja kunnallisessa ei ole, juurikaan eroa. Kunnallisiin on hirvee jono, ja sen takii yksityisten päivähoito on, se nostaa statustaan koska tosi moni laittaa täl hetkel yksityiseen kun ne ei saa kunnallista, siit läheltä. Se on yksi syy miksi menen kesäkuussa töihin että kesäkuussa, paikkoja on auki kun koululaiset lähtevät kesälaitumille. Tämmönen taktinen ratkaisu. Tämä on mietitty kyllä loppuun. En hae maaliskuun puoleksavälissä. Se on yks syy minkä takia oon menossa töihin kesäkuussa, enkä odota siihen et se täyttää, kolme koska se ois keskel maaliskuuta ja sit mä en vois vaikuttaa siihen mihin päiväkotiin lapseni pääsee.

Haastateltavan mainitsema kolmen vuoden ikä toistuu vanhempien puheessa rajapyykkinä tai ihanteena, jota joko tavoitellaan tai jota vastoin toimitaan. Lapsen täyttäessä kolme vuotta vanhemman lakisääteinen oikeus hoitovapaaseen päättyy. Tämä tulkitaan haastateltavien puheessa melko normatiivisesti, ja kolmen vuoden ikään peilataan omia ja toisten valintoja. Lapsen hoitaminen kotona kolmevuotiaaksi on joillekin haastateltaville ihanne, jota he haluavat puolustaa. Toisaalta se on myös oikeus, josta halutaan pitää voimakkaasti kiinni. Lapsen paras -kehyksessä suhtautuminen työhön asettuu ajalliseen perspektiiviin siten, että työelämän ajatellaan voivan odottaa. Haastateltavat haluavat myös olla varmoja siitä, että tekevät lapsen kasvattamiseen liittyvät valinnat oikein, ja siinä ohjaavana periaatteena toimii kulttuurisesti ja sosiaalisesti määritelty *lapsen paras*:

Niin, niinpä mutta mäkin kun aattelen että kun mä oon 26 nyt et vaikka nyt vielä vuoden (odotan on siinä) kuitenkin aika monta kymmentä vuotta vielä aikaa, olla töissä että nyt ei kuitenkaan, (-) toki tuntuuhan se nyt varmaan jossain eläkkeessä sitten mutta sillain että nyt on kuitenkin, tai jotenkin tuntuis itsekäältä ajatella nyt että mä oisin laittanu lapset pienempänä hoitoon kun mikä musta ja lapsesta tuntuu hyvältä sen takia että saan sitten vähän isomman eläkkeen joskus, 70 vuoden päästä, jos pääsen ees ikinä eläkkeelle. Kyl mä mieluummin, nyt elän niiden lasten kanssa kun sitten mietin myöhemmin että olisinpa ollu vielä edes vähän pitempään kotona.

Haastateltavat kuvaavat nauttivansa ajasta lapsen kanssa ja haluavansa pysähtyä elämänvaiheessa, joka saattaisi kiireen takia mennä huomaamatta ohi. Tällaisessa puheessa on nähtävissä piirteitä työn merkityksellisyys -kehyksestä, jonka kanssa lapsen paras -kehys haastateltavien puheessa usein limittyy. Lapsen paras -kehyksessä vanhemmat tarkastelevat työtä pysyvänä ja lapsen lapsuutta nopeasti ohimenevänä vaiheena, jolloin on helppo asettaa lapsen paras etusijalle ja omat työhön liittyvät tavoitteet odottamaan aikaa, kun lapset ovat kasvaneet isoiksi.

6.6 Kehysten väliset suhteet ja vaihtelu

Edellä kuvatut viisi aineistosta nousevaa tulkintakehystä kuvaavat, miten vanhemmat jäsentävät puhetta työn ja perheen yhdistämisestä. Kehykset eivät kuitenkaan ole selkeärajoja tai toisiaan poissulkevia. Kehysanalyysi haastaa erittelemään ilmiön vaihtelun ja moniulotteisuuden lähteitä (Puroila 2002, 47). Robert Entnam (1993) sanoo, että yksi lause voi edustaa montaa kehystämisen eri tarkoitusta, ja toiset lauseet eivät edusta niistä mitään. Olennaista on Entnamin mukaan se, että kehysten avulla voidaan tehdä näkyväksi yleisiä oletuksia ja käsityksiä todellisuudesta, jotka vaikuttavat aineiston taustalla. (Entnam 1993, 52.) Seuraavaksi pyrin vastaamaan tutkielman toiseen alakysymykseen: ”Millaisia kehysten välisiä suhteita voidaan tunnistaa työn ja perheen yhteensovittamista koskevassa puheessa?” Kuvaan ensin kehysten välistä vaihtelua ja sitten tarkastelen kehysten välisiä suhteita ihannetyöntekijäkehyyksen kautta.

6.6.1 Kehysten vaihtelu

Haastateltavat vanhemmat jäsensivät puhettaan työn ja perheen yhdistämisestä useamman kuin yhden kehyyksen valossa. He myös vaihtavat kehyyksiä joustavasti ja toimivat vastoin kehysten kulttuurisesti rakentuneita normeja. Seuraavassa kuvaan esimerkkien avulla, miten kehykset vaihtelevat ja limittyvät yhden haastateltavan puheessa:

Esimerkki 1

Työn merkityksellisyys	} <i>Monta asiaa. Mutta hirveen, positiivisena koin koko, niin äitiysloman kunton vanhempainvapaan. Tosi kiva oli, tykkäsin paljon. Alun perin olin ajatellu, lähdin sillä ajatuksella, lomalle et mä oon aina ollu aika työorientoitunu, mä ajattelin et no, käydään pyöräyttämässä lapsi ja sitten, mä tulen takaisin mahdollisimman nopeasti. Muuttu kyllä todella hyvin siinä, loman aikana. Kyl mä olisin sittenkin ehkä halunnut olla paljon pidempään, kotona. Jos se ois rahallisesti ollu mahdollista ni kyl mä olisin ollut, ainakin vielä niin että, hän ois ollu varmaan sen kaks ja puol et olis menny vast ens syksynä, töihi in</i>
Toimeentulo	

Esimerkissä 1 haastateltava aloittaa työn merkityksellisyyden kehyyksestä kuvaten, kuinka sekä vanhempainvapaa että työn tekeminen ovat olleet hänelle yllättäen yhtä tärkeitä ja merkityksellisiä. Sitten hän siirtyy joustavasti toimeentulokehyykseen, jolloin hän merkityksellistää työssä käymisen siitä saatavan ansion kautta. Hän kuvaa halunneensa hoitaa lasta kotona pitempään, mutta työstä

saatava ansio pakotti hänet palaamaan työelämään. Tässä esimerkissä toimeentulon kehys dominoi merkityksellisyyden kehystä. Toimeentulon kehykselle on tyypillistä, että se dominoi tai on ristiriidassa muiden suhtautumista kuvaavien kehysten kanssa, koska siihen liittyy vahvasti pakko ja ehdottomuus.

Esimerkki 2

-Toimeentulo
-Työn merkityksellisyys

K: Nyt jos sää mietit tätä, nii, vaikka näitten ensimmäisten päiväkotikuukausien jälkeen niin, tuntuuks tää, miltä tää ratkasu nyt tuntuu sit että sää olit..?

V: Joo, no, että, (--), ainaki nyt tuntuu että ei ois ainakaan yhtään enää voinu olla kotona että, se olis taloudellisesti ollu, sitä mietin just et jos olis, ettei ois tarvinnu yhtään miettiä niitä, tuloja et olis vaikka saanu, samaa palkkaa kotonaki nii olisin varmaan silti kuitenkin, menny töihin. Se on ollu ja, tosi hyvin on, alkanu se hoito, että ne järjesty tosiaan ihan niin ku haluttiinki.

Esimerkissä 2 haastateltava aloittaa toimeentulon kehuksesta kuvaamalla taloudellista pakkoa siirtyä työelämään. Sitten hän kuitenkin päätyy työn merkityksellisyyden kehuksesta käsin toteamaan, että olisi joka tapauksessa halunnut palata takaisin työelämään työn itsensä takia, eikä pelkästään rahan takia. Tässä esimerkissä on havaittavissa edelleen, kuinka vahva kehys toimeentulon kehys on. Haastateltava käyttää toimeentulon kehystä ensisijaisena perusteluna toiminnalleen ja vasta sen jälkeen argumentoi toimeentulon kehystä vastaan. Hän kertoo työn merkityksellisyyden kehuksesta käsin, että työ itsessään on syy palata työelämään. Itse asiassa hän palaisi töihin, vaikka kotona olosta saisi saman rahallisen korvauksen.

Esimerkki 3

Ihannetyöntekijä

V: Eli siitä, tässäki on semmonen niin kurja tausta niin kun tää työelämä välillä pakottaa tekeen valintoja eli Yrityksen työkuviot siellä vaikutti taustalla eli mul oli alun perin tarkoitus olla tän kolmannen lapsen kanssa pidempään kotona. Sit meille tuli taas yt-neuvottelut. Mun oli oikeestaan pakko ottaa yks työ vastaan. Eli se mun työllistyminen tuli ennakoitua aikasemmin yli puol vuotta etukäteen niin eli tuli kiire hankkia se päivähoitopaikka lapselle joka teki tietenkin ne haasteet et sä et välttämättä saanu nyt sitä mitä sä halusit. Niin mut ensimmäisenä kun lähdin sitä tavallista hakuprosessia hoitopaikoista siitä liikkeelle niin mä varmaan pistin ykkösprioriteetiks että kunnallinen perhepäivähoito ja sit kun mä tajusin et se ei kuitenkaan toteudu niin mä aloin kattoon niitä yksityisiä. Ja sitten sieltä järjesty kyllä lapselle hoidon aloituksen tarpeen mukaan se paikka mutta se oli, se ei todellakaan ollu optimipaikka sitten

- meille millään lailla mutta, sitten se vähän teki haasteita kolmen lapsen eri paikkoihin kiikuttaminen aamusin. Mutta ei sitä nyt kestänyt sitte ku se puoli vuotta ja sitten me saatiin se siirto siihen lähempään päiväkotiin ja siitä paikasta ei silloin syksyllä haluttu sitten luopua millään [nauraa].*
- K: Tarkotiks sä että sä olisit halunnu olla kotona pidempään?*
- Lapsen paras *V: Joo. Kyllä mun oli ajatus että lapsi olis ollu silloin vuosi ja kaheksan kuukautta kun mä olisin sitten vasta palannu mutta nyt hän oli sitten tosiaan melkein puoli vuotta nuorempi kun joutu.*
- K: Mikä sä ajattelit että mikä siellä töissä oli sit se että oli lähdeittävä aikasemmin töihin kun ehkä oli ajateltu?*
- Ihannetyöntekijä
-Työn
merkityksellisyys *V: Meillä tuli tosi isot organisaatiomuutokset ja sitten käytännössä silloin kun on äitiyslomalla niin sehän on helppo meidät laittaa mappi ö:hön. Et nyt tullu nimitetyksi tähän organisaatioon. Ja tottakai kun mä olisin palannu töihin niin mulla olis ollu kaks kuukautta aikaa hakee töitä firman sisäisesti mutta sen varaan ei oikein uskaltanu laskee. Ja sit mulle kuitenkin erikseen soitettiin ja tarjottiin todella erinomaista tilaisuutta uranki kannalta niin se sitte ehkä johti siihen että mä turvasin selustan moneltakin osin ja otin sen vastaan ja palasin aikasemmin töihin.*

Esimerkissä 3 haastateltava aloittaa kertomalla, kuinka ”*työelämä välillä pakottaa tekeen valintoja*”. Haastateltavan kuvaa, kuinka hänen oli tarkoitus olla perheen kolmannen lapsen kanssa vielä kotona, mutta yt-neuvottelut työpaikalla muuttivat tilanteen. Haastateltava sanoo, että hänen oli *pakko* palata töihin. Tulkitsemme puhujan käyttävän tässä ihannetyöntekijän kehystä, koska hän sopeutuu ja järjestelee lastenhoitoa niin, että pääsee palaamaan työelämään, vaikka alun perin oli ajatellut toimia toisin. Sitten hän kuvaa alkuperäistä suunnitelmaa, jonka mukaan lapsi olisi ollut puoli vuotta vanhempi aloittaessaan päivähoidon. Haastateltava käyttää lapsen paras -kehystä kuvatessaan tilannetta lapsen näkökulmasta. Hän viittaa toimivansa lapsen parasta vastaan käyttämällä ilmaisua *joutu* (aloittamaan päivähoidon). Sitten haastateltava kuvaa ihannetyöntekijäkehystä käsin, kuinka hän oli vaarassa tulla sivuutetuksi työpaikalla, mutta sen sijaan hän tulikin nimitetyksi uuteen organisaatioon. Tässä hän käyttää siis lisäksi merkityksellisyyskehystä kertomalla, kuinka ratkaisu palata töihin on uran kannalta erinomainen. Parhaimmillaan siis ihannetyöntekijä- ja merkityksellisyys -kehys tukevat toisiaan. Näyttäisi kuitenkin siltä, että myös ihannetyöntekijän kehukseen liittyy pakottavia ja velvoittavia piirteitä, jotka voivat ratkaisutilanteessa olla ristiriidassa tai dominoida merkityksellisuuden tai lapsen paras -kehystä.

6.6.2 Ihannetyöntekijä -kehys suhteessa muihin kehyksiin

Seuraavaksi kuvaan, millaisia kehysten välisiä suhteita tunnistin työn ja perheen yhteensovittamista koskevassa puheessa. Käytän esimerkkinä ihannetyöntekijän kehystä, jonka kautta havainnollistan, minkälaisia piirteitä kehysten välisissä suhteissa ilmenee. Ihannetyöntekijän kehys on havainnollinen, koska se sisältää runsaasti katkelmia, joissa työn ja perhe-elämän välistä suhdetta käsitellään konkreettisella tasolla. Puroila (2002, 158) tunnistaa kehysten välisistä suhteista tiivistäen kolme eri näkökulmaa: a) kehykset tukivat/edistivät toisiaan, b) kehykset olivat ristiriidassa toistensa kanssa ja/tai c) toinen kehys dominoi toista eli esiintyi toista merkittävämpänä. Seuraavassa taulukossa 4 olen eritellyt kehysten välisiä suhteita ja niiden piirteitä Puroilan näkökulmaa hyödyntäen:

Kehys	Toimeentulo	Luonnollinen sukupuoli	Lapsen paras	Merkityksellisyys
Ihannetyöntekijä	Miten ihannetyöntekijän ilmiöt joustaminen ja työpaikan kulttuuri liittyvät toimeentulon pakkoon ja taloudellisiin realiteetteihin? -Molemmat vahvoja kehyksiä, joissa vähintään velvoittavuuden elementti -Tukevat toisiaan	Miten joustaminen ja työpaikan kulttuuri vaikuttavat luonnolliseen sukupuoleen ja siihen liitettyihin odotuksiin? -Riippuu sukupuolesta: miehen kohdalla edistävät toisiaan, naisen kohdalla ristiriidassa	Miten joustaminen ja työpaikan kulttuuri vaikuttavat lapsen parhaaseen ja pikkulapsivaiheen suojelemiseen? -Ristiriita, jota pyritään ratkaisemaan -Ihannetyöntekijä-ideaali yleensä dominoi	Miten joustaminen ja työpaikan kulttuuri liittyvät työhön merkityksellisyyden tuojana ja positiivisena vaihteluna perhe-elämälle? -Pääsääntöisesti edistävät ja tukevat toisiaan -Ristiriitatilanteessa ihannetyöntekijä dominoi

Taulukko 4 Ihannetyöntekijä -kehysten ja suhde muihin kehyksiin (Puroila 2002, 158 mukailen)

Ihannetyöntekijä -kehysten suhde muihin kehyksiin on joko vahvistava, vastakkainen tai dominoiva. Ihannetyöntekijän kehys on siis esimerkki vahvasta kehyksestä. Suhteessa toimeentulon kehykseen se ilmenee tukevana. Myös toimeentulon kehys on vahva ja dominoiva kehys, johon liittyy pakon ja velvoittavuuden elementit. Nämä kehykset ilmenevät myös rinnakkain, mutta eivät yleensä limittäin, sillä niissä ilmenevä pakko on samansuuntainen, mutta riittävän vahva itsessään. Vastaavasti luonnollinen sukupuoli -kehys sukupuolen mukaan joko edistää tai on ristiriidassa ihannetyöntekijän kehysten kanssa. Miehen kohdalla luonnolliseen sukupuoleen liittyvät odotukset edistävät

ihannetyöntekijän ihanteen saavuttamista, kun taas naisen kohdalla työpaikan kulttuuri voi jopa haitata sitä. Näin suhtautumista työpaikalla kuvaa eräs haastateltava äiti, kun hän ilmoittaa paluustaan töihin:

Olevani että oon tulossa äitiysloman päätteekseni, sen mitä se on se kolmisen kuukautta, että oon tulossa töihin, ni.. sit taas se herättää semmosta, hämmästyystä ja ehkä jopa semmosta pientä kritiikkiäkin että, ai sä aiot tulla töihin. Se olettaamus on ilman muuta että no sua ei nyt sitte pariin vuoteen näy. Sitte hyvissä ajoin jo ennen ku äitiysloma edes alkaa niin tiput pois kokouskutsuista ja.. tiput pois uraputkesta ja, tiput pois käytännöllisesti katsottuna kaikesta.

Haastateltava äiti kertoo, kuinka työpaikalla oli ilmennyt hämmennystä ja kritiikkiä, kun hän oli ilmoittanut paluustaan töihin heti äitiysvapaan jälkeen. Haastateltava kuvaa, kuinka työpaikalla oletetaan, että nainen on poissa töistä ainakin pari vuotta. Tämä olettaamus ilmenee työpaikalla jo ennen äitiysvapaata niin, että haastateltava ei saa kokouskutsuja, koska hänen oletetaan olevan poissa töistä pitkään. Haastateltava viittaa myös uraputkesta tippumiseen, eli naisen äitiys sulkee häneltä mahdollisuudet saavuttaa ihannetyöntekijän asema.

Jos toimeentulon ja luonnollisen sukupuolen kehukset ilmenevät tasavahvoina suhteessa ihannetyöntekijän kehykseen, esiintyy lapsen paras -kehys yleensä alisteisena. Ihannetyöntekijän kriteerit täyttääkseen pitää perhe-elämän joustaa, jolloin lapsen paras ei aina toteudu.

Onhan tää sillä lailla tietenki semmosta aikamoista rumbaa et jos, et mehän koko ajan ollaan suunniteltu ja mietitty että miten, paletti jotenki pyöritetään parhaalla mahdollisella tavalla. Sit mä aattelin et jos mä oisin vaikka 22-vuotias, niin mä en varmaan vaan, mä en välttämättä ajattelis näitä niin paljon mutta emmä varmaan myöskään suris niitä niin paljon, näitä juttuja. Tieto lisää tuskaa että..

Haastateltava kuvaa, kuinka työn ja perheen yhdistämiseen liittyvään *rumba*an liittyy suunnittelua ja miettimistä. Vanhemmat pyrkivät toimimaan *parhaalla mahdollisella tavalla*, mutta siitä huolimatta lapsen paras ei oletettavasti aina toteudu, ja se aiheuttaa surua ja tuskaa. Sekä lapsen paras että ihannetyöntekijä -kehukset ovat haastateltavan puheessa läsnä, mutta niiden sisältämät ihanteet eivät voi toteutua samaan aikaan. Osittain samanlainen suhde on ihannetyöntekijän kehyksellä ja työn merkityksellisyys -kehyksellä: pääsääntöisesti ne edistävät toisiaan, sillä suuntautuminen työhön ja perheeseen on tasapainoinen:

Niin. Mä ainakin koen että tää on ihan tosi kiva että saa olla sekä lapsen kanssa että töissä. Saa toteuttaa kaikkia erilaisia elämän, ja itsen, oman itsensä puoliaan (että pysyy), paremmalla tuulella, ja saa palkkaakin (-). Helpottaa elämää.

Merkityksellisyys syntyy haastateltavan kuvauksessa siitä, että hän saa tehdä töitä ja saavuttaa siihen liittyviä tavoitteita, mutta myös olla vanhempi. Haastateltava saa toteuttaa töissään itseään, ja saa siitä sekä hyvän mielen että rahallisen korvauksen. Ristiriitatilanteessa tulee kuitenkin esiin ihannetyöntekijän kehykseen liittyvän joustamisen ja työelämän asettamien vaatimusten pakottavuus, jolloin se dominoi merkityksellisyyttä ja esiintyy itsenäisenä kehyksenä:

V: Kyllä se aika hankalaa on. Must tuntuu että jos mä oisin 100 prosenttia niin sit mä oisin, tekisin ylitöitä sen viiden päivän päälle ja nyt sitten taas, kun on 80 prosenttia niin se helposti, sitten venyy et ku mä oon viel yrittäny olla nyt tän kun lapsi on siis neljä päivää viikossa hoidossa niin perjantait vapaalla niin, kyllähän se täytyy perjantaina tai viikonloppuna kiriä tai sitten iltasin kiriä sitä aikaa kiinni.

Haastateltavan vanhemman puheesta välittyy ristiriita: hän kuvaa tekevänsä osittaista työaikaan helpottaakseen työn ja perheen yhteensovittamista. Osittaisen työajan ansiosta hänen lapsellaan on perjantaisin vapaapäivä päivähoidosta. Haastateltavan täytyy ponnistella saadakseen työt tehtyä, eikä työaika tahdo riittää, mikä tarkoittaa töiden tekemistä vapaa-ajalla. Täyden työajan päälle tehdystä työstä hän saisi ylityökorvauksen, mutta nyt osittaisen työajan päälle tehty työ vain lisää työaika. Työn merkityksellisyys kärsii niin suhteessa työhön kuin perhe-elämään, kun niiden välinen raja rikkoutuu, ja sen seurauksena tasapaino horjuu. Ristiriitatilanteessa siis ihannetyöntekijän kehys dominoi ja velvoittaa sekä rajaa muut suhtautumistavat ulkopuolelleen.

6.7 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkielman tavoitteena oli selvittää, millaisessa yhteiskunnallisessa kehyksessä vanhemmat lastenkasvatukseen liittyviä ratkaisuja tekevät. Voidakseni kuvata tätä yhteiskunnallista kontekstia valitsin tutkimuskohteekseni 1-2 -vuotiaiden lasten vanhempien tavat jäsentää työn ja perheen yhteensovittamista, ja erityisesti jäsenysten rakentumisen kulttuuriset resurssit. Tarkoitukseni oli tehdä näkyväksi vanhempien ratkaisuihin vaikuttavia yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja sosiaalisia tekijöitä. Aineiston analyysin kautta nousi esiin viisi erilaista jäsentämisen tapaa kuvaavaa kehystä: toimeentulo, luonnollinen sukupuoli, ihannetyöntekijä, työn merkityksellisyys ja lapsen paras. Sitten tarkastelin, millaisia kehysten välisiä suhteita voidaan tunnistaa työn ja perheen yhteensovittamista koskevassa puheessa. Kehykset esiintyivät limittäin ja niiden suhde toisiin kehyksiin vaihteli. Erittelin ihannetyöntekijän kehyksen avulla kehysten välisiä suhteita, joista kävi ilmi, että ihannetyöntekijän kehys yhdessä toimeentulon ja luonnollisen sukupuolen kehyksen kanssa ovat vahvoja kehyksiä, merkityksellisyys- ja lapsen paras -kehys taas joustavampia. Lopuksi peilaan vielä

tutkielman keskeisiä tuloksia aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen. Käsittelen seuraavaksi viisi aineistosta nousevaa tulkintakehystä suhteessa muuhun tutkimuskirjallisuuteen ja nostan esille joitain havaintoja niiden välisten suhteiden merkityksestä.

Toimeentulon kehys ilmenee pienten lasten vanhempien puheessa pakottavana ja toisaalta kulttuurisesti hyväksyttynä. Palkkatyön taloudellisesta merkityksestä kertovat havainnot lapsiperheiden taloudellisesta tilanteesta. Sauli ym. (2011) kuvaavat lapsiperheiden toimeentuloa Tilastokeskuksen tulonjakotilastojen valossa: lapsiperheiden taloudellinen asema on huonontunut, ja köyhyysaste nousi 2000-luvun vuosina. Köyhyys on työssäkäynnistä huolimatta nimenomaan lapsiperheissä tavallista. Tästä näkökulmasta työn ja perheen yhteensovittamisen jäsentäminen taloudellisen kehyksen läpi on ymmärrettävää. Vanhempien on huolehdittava perheen toimeentulosta käymällä töissä, vaikka perhepoliittiset tulonsiirrot pyrkivätkin tukemaan lapsiperheiden toimeentuloa. Yhteiskunnan tarjoama taloudellinen tuki ei kuitenkaan aina riitä kattamaan lapsiperheen menoja. Saulin, Salmen ja Lammi-Taskulan (2011) tutkimuksen mukaan lapsiperheille kohdennetut perhepoliittiset tulonsiirrot ovat reaaliarvoltaan pienentyneet, eivätkä ole elinkustannusten noususta huolimatta kasvaneet.

Toisaalta toimeentulokehys osoitti myös sen, kuinka sitä määrittävän pakon perusteet vaihtelivat. Toiset vanhemmat tulivat toimeen lapsiperheille kohdennetuilla taloudellisilla tuilla, kun taas toisille niillä ei ollut mitään käytännön merkitystä. Sauli ym. (2011) sanovat, että perheiden toimeentulon tasoon vaikuttavat vuositulojen lisäksi säästöt, velat tai varallisuus. Hyvätuloinen perhe voi näin olla toimeentulovaikeuksissa, jos sillä on suuret menot. Tulkinta toimeentulon riittävydestä pohjautuu siis paljolti siihen, mitä rahalla halutaan saavuttaa.

Luonnollinen sukupuoli ja siihen liittyvät odotukset näyttävät määrittävän edelleen perheen sisäistä työnjakoa ja vanhempien tapaa jäsentää työn ja perheen yhdistämistä myös julkisen keskustelun ja työpaikan kulttuurin kautta. Sutelan & Lehdon (2014) mukaan perhe- ja hoitovapaiden käytössä suhteessa työn ja perheen yhteensovittamiseen on sukupuoleen perustuvia eroja. Tähän vaikuttaa vahvasti kulttuuriset käytännöt, jotka esimerkiksi naisvaltaisilla aloilla ohjaavat jäämään perhevapaille, ja se on naisille helpompaa. Miehillä lyhyet vapaat ovat kulttuurisesti sallitumpia, mutta pitemmille perhevapaille jäämiseen on korkea kynnyks. (Sutela & Lehto 2014.)

Ihannetyöntekijä -kehys tuo esiin työelämän vaativuuden ja nimenomaan työpaikan kulttuurin merkityksen. Repo (2015) esittää, että työelämän vaatimuksia pitäisi tarkastella yhä kriittisemmin erityisesti silloin, kun puhutaan pienten lasten hoidon organisoimisesta. Työelämän asettamia ehtoja ei tulisi siis ottaa itsestäänselvytenä. Työn ja perheen vuorovaikutukseen vaikuttavat väistämättä työelämän vaativuus ja lisääntynyt epävarmuus (Kinnunen & Mauno 2005b, Salmi & Lammi-Taskula 2011). Halrynjo ja Lyng (2009) ovat osoittaneet, kuinka työelämä voi pakottaa sopeutumaan. Heidän

tutkimuksensa osoitti, että urasuuntautuneet naiset vaihtoivat perhevapaiden jälkeen aikaisemman työnsä vähemmän vaativaan työhön, ja heistä tuli sopeutuvia lasten ja perheen priorisoijia. Sutela & Lehto (2008) kuitenkin väittävät, että niin miehet kuin naiset tunnistavat työn ja perheen yhteensovittamisen haasteet arjessaan. Suomessa miesten ja naisten kokoaikatyöhön osallistuminen on yleistä, ja työn ja perheen ristiriitojen yleisyys samaa tasoa sekä miehillä että naisilla. (Sutela & Lehto 2008.) Haasteena on myös se, että työelämän joustot eivät todellisuudessa näyttäisi olevan perheiden käytettävissä. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen lapsiperhekyselyn (2012) mukaan noin puolet saattoi käyttää työn ja perheen yhteensovittamisen helpottamiseksi päivittäistä työaikaliukumaa ja pieni osa saattoi tehdä etätöitä. Työn joustoilla voi olla työntekijän kannalta myös negatiivisia seurauksia. Pahimmillaan joustoista seuraa työn rajattomuutta, eivätkä joustot siten helpota työn ja perheen yhteensovittamista (Salmi & Lammi-Taskula 2014).

Työn merkityksellisyys -kehys toteutuu onnistuneessa perheen ja työn yhdistämisessä. Perhe-elämä ja siihen limittyvä työelämä sekä varhaiskasvatus ovat hyvinvoinnin lähteitä. Ojasen (2017) mukaan ihminen, joka kokee työn ja perheen välisen vuorovaikutuksen positiivisena, jaksaa toimia yhteiskunnan ja toisten ihmisten parhaaksi myös perheen ulkopuolella. Ojasen mukaan työn ja perheen onnistunut yhteensovittaminen vahvistaa inhimillisen pääoman käyttöönottoa ja estää hyvinvoinnin, tasa-arvon ja arjen organisoinnin ongelmia. Työn ja perheen yhteensovittaminen nousee esille poliittisesti myös silloin, kun puhutaan lasten hyvinvoinnista, yritysten kilpailukyvyistä tai sukupuolten välisestä tasa-arvosta työelämässä (VKN 2011). Yksi esimerkki työn ja perheen yhteensovittamista tukevista palveluista on julkinen varhaiskasvatus, joka hyödyttää niin lapsia kuin vanhempia ja erityisesti edistää naisten ansiotyössä käymistä (Repo 2013, 199).

Lapsen paras ja hyvän vanhemmuuden ihanne liittyvät vahvasti toisiinsa. Lapsen parhaaseen liittyy usein epäluottamus yhteiskunnan palveluita, kuten julkista varhaiskasvatusta, kohtaan. Repo (2015, 419) sanoo, että pienten lasten vanhemmat elävät ristiriitaisten kulttuuristen odotusten keskellä. Hän osoittaa, kuinka muun muassa työssäkävien äitien tulkintoihin lastenhoidosta vaikuttavat niin hyvän työntekijän ideaali kuin vaatimus vanhemmuudesta ja lasten kasvatuksesta. Tammelinin ja Mustomäen (2017, 120-121) mukaan odotukset perheeseen, vanhemmuuteen ja vapaa-aikaan ovat kasvaneet. Kotiasioita ei haluta laiminlyödä, koska se ei ole kulttuurisesti hyväksyttävää, mutta voimakkaalla kulttuurisella paineella on myös negatiivisia seurauksia, sillä esimerkiksi kodin hoitamiseen liittyviä vaikeuksia ei haluta myöntää. Selkeimmin lapsen parasta peilataan edelleen siihen, hoidetaanko lasta kotona. Toisaalta lapsen hoitaminen kotona voi olla myös vaihtoehto työttömyydelle tai pako työelämästä (Repo 2012). Närvin (2014) tutkimus kuitenkin kertoo, että äidit esittivät työhön liittyvät syyt näkyvästi harvemmin lapsen kotihoidon syyksi kuin lapseen ja äitiyteen liittyvät tekijät.

Kehysanalyysissä yksittäisten kehysten lisäksi kiinnostus kohdistuu kehysten välisiin suhteisiin, joista olin kiinnostunut myös tutkimuskysymyksen tasolla. Erityisesti kehysten välisiä suhteita tarkasteltaessa on hyvä muistaa, että kehysten merkitys ilmenee myös silloin, kun ihminen toimii niiden vastaisesti. Tietyn kehysten käyttäminen ei siis tarkoita siihen sisältyvien piirteiden hyväksymistä, vaan sen sisältämän kulttuurisen resurssin hyödyntämistä. Kehykset kertovat joka tapauksessa siitä, mikä merkitys sosiaalisella ja kulttuurisella todellisuudella on sille, miten esimerkiksi perhepolitiikka arjen käytännöissä konkretisoituu. Tässä yhteydessä erityisen kiinnostavaa on erottaa, mitkä kehykset ovat dominoivia eli ohjaavat vanhempien suhtautumista vahvimmin ja pakottavimmin. Nämä kehykset luovat tiloja ja mahdollisuuksia työhön ja perhe-elämään liittyvien ratkaisujen tekemiselle.

Samansuuntaisia huomioita nousee tämän tutkielman kanssa samaa CHILDCARE -hankkeessa tuotettua haastatteluaineistoa hyödyntäneessä tutkimuksessa. Terävä ym. (2018) ovat tutkineet, miten vanhemmat jäsentävät ja perustelevat alle kaksivuotiaan lapsensa hoitoratkaisuja. Tarkoituksena oli tavoittaa, miten varhaiskasvatuspaikan valinnan prosessia kaikkineen jäsenetään. He tunnistivat vanhempien kerronnasta kolme erilaista puhetapaa: vanhemman hyvinvointi, lapsen paras ja rahapuhe. Terävän ym. tutkimus osoitti, että vanhemmat ovat hyvin tietoisia kulttuurisista, normatiivisista käsityksistä liittyen hyvään vanhemmuuteen ja lapsuuteen. (Terävä ym. 2018.)

Kuten Salmi (2004, 2, 27-28) toteaa, lopulta todellisissa arkielämän käytännöissä ratkeaa, miten vaikka perhepoliittista järjestelmää hyödynnetään. Tai vastaavasti työn erilaiset organisoinnin tavat antavat erilaisia tiloja prosesseille ja käytännöille ja niiden tuloksena erilaisia mahdollisuuksia työn ja vanhemmuuden yhteensovittamiselle (Kivimäki 2009). Esimerkiksi Sutelan & Lehdon (2014) mukaan vertailtaessa miesten ja naisten perhepäiden käyttöä on hyvä pitää mielessä, että esimerkiksi sosioekonominen asema ja työn sektori vaikuttavat hoivavapaiden käytön mahdollisuuksiin. Mauno, Kiuru ja Kinnunen (2011) muistuttavat, kuinka tärkeää olisi työyhteisössä keskustella työn ja perheen yhteensovittamiseen piiloutuvista normeista, asenteista ja uskomuksista. Salmi ja Lammi-Taskula (2011) toteavat, että työn organisointiin liittyviä toimenpiteitä työn ja perheen yhteensovittamisessa ei ole kehitetty työpaikoilla riittävästi, eivätkä ne ole olleet tarpeeksi esillä suomalaisessa keskustelussa. Tämä johtuu Salmen ja Lammi-Taskulan mukaan ainakin osin siitä, että perhepoliittiset toimet ovat korostuneet työn ja perheen yhteensovittamisessa. Sen seurauksena erilaisten hyvien käytäntöjen ja työpaikkakohtaisten toimenpiteiden kehittäminen on jäänyt taustalle. Myös tämän tutkielman tulosten pohjalta on mahdollista tehdä samansuuntaisia johtopäätöksiä. Tarkasteltaessa ihannetyöntekijän kehysten suhdetta muihin kehyksiin kävi ilmi, että työelämän vaatimusten mukaisen työntekijäihanteen saavuttaminen vaati pienten lasten vanhemmilta muiden

kehysten sivuuttamista. Työelämä edellytti sopeutumista ja joustamista, jota työpaikkakohtaiset keinot ja toimet voisivat helpottaa.

7 POHDINTA

Tutkielman tavoitteena oli selvittää, millaisten kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentuneiden kehysten varassa pienten lasten vanhemmat jäsentävät työn ja perheen yhteensovittamista, eli mikä heidän toimintaansa ohjaa. Tutkielman oli tarkoitus olla lähtökohtaisesti avoin ja itsestäänselvyyksiä kyseenalaistava, sillä päämääränä oli tehdä näkyväksi moniulotteista kulttuurista ja sosiaalista todellisuutta. Tässä tavoitteessa kehysten käsite palveli hyvin. Se mahdollisti arkielämän moniulotteisen ja monikerroksisen luonteen, sosiaalisen todellisuuden tarkastelemisen (Goffman 1974). Puroilan (2002, 175) mukaan kehysanalyysi sisältää sellaisia teoreettisia ja filosofisia kannanottoja sosiaalisen todellisuuden luonteesta, jotka väistämättä vaikuttavat tutkimuksen menettelytapoihin. Tämän tutkielman kohdalla se saattoi merkitä todellisuuden yksinkertaistamista. Puroila (em. 172) sanoo, että vaikka tavoite ei ole ollut rakentaa yhdenmukaistavaa kuvaa ilmiöstä, voivat kehysanalyysiin liittyvät metodologiset ratkaisut ohjata yksinkertaistamaan todellisuutta.

Tutkielman taustaoletuksena oli, että ihmiset eivät ole tietoisia siitä, mikä heidän arkipäiväistä toimintaansa ohjaa, mutta silti he toimivat tiedostamattomien käsitystensä mukaisesti. Minä tutkijana pyrin olemamaan tietoinen omaan ajatteluuni vaikuttavista käsityksistä, mutta silti ne ovat voineet vaikuttaa siihen, miten aineistoa luokittelin. Kehykset on kuitenkin etsitty aineistosta systemaattisesti ja pyrin kuvaamaan analyysin mahdollisimman perusteellisesti. Peräkylän (1990) mukaan täysin alkuperäistä todellisuutta emme kehysanalyysinkään keinoin voi tavoittaa tai eliminoida tutkijan vaikutusta täysin. Koska olen hyödyntänyt valmista aineistoa, en ole myöskään itse voinut vaikuttaa aineiston keräämiseen, mikä on sekä tutkimuksen etu ja mahdollinen heikkous. En ole voinut itse vaikuttaa haastattelutilanteeseen tai haastateltaviin ohjaamalla keskustelua haluamaani suuntaan. Toisaalta tutkimushaastattelut eivät ole koskeneet pelkästään tai suoraan tutkielman aihepiiriä, ja muut haastattelutilanteessa käsitellyt teemat ovat voineet vaikuttaa haastateltavien vastauksiin.

Tutkielman käynnisti havaintoni siitä, kuinka vähän vanhemmille on lapsen synnyttyä tarjolla tietoa työhön ja lastenhoitoon liittyvien ratkaisujen tekemisestä. Havaitsin, kuinka suuri merkitys on lopulta sillä sosiaalisella ja kulttuurisella ympäristöllä, jossa he elävät. Halusin sitten selvittää, minkälaisen käsitysten varassa vanhemmat toimivat. Minkälaisessa yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa ympäristössä ihmiset jäsentävät työn ja perheen yhteensovittamista, kun heistä on

yhden elämän keskeisen siirtymän myötä tullut vanhempia? Tutkielman tuloksena syntyneet kehykset tuottavat monitasoisia tulkintoja työn ja perheen yhdistämisen edellytyksistä ja tavoitteista. Kehysten moninaisuus ja niiden väliset suhteet osoittavat ensinnäkin, että työn ja perheen yhteensovittamista ei tulisi tarkastella vain perheen sisäisenä tehtävänä. Toiseksi perhepoliittiset toimet näyttäisivät sisältävän sellaisia ulottuvuuksia, jotka toteutuvat paikallisesti ja yksilöllisesti eri tavoilla. Olisi siis syytä huomioida ja tutkia, millaisia toimijoita sekä tiloja äideille ja isille näiden työn ja perheen yhdistämisen eri ulottuvuuksissa muotoutuu.

LÄHTEET

- Alvesson, M. 2004. *Knowledge Work and Knowledge-Intensive Firms*. Oxford: Oxford University Press.
- Annink, A., den Dulk, L. & Steijn, B. 2016. Work–Family Conflict Among Employees and the Self-Employed Across Europe. *Social Indicators Research* 126 (2), 571–593.
- Barbosa, C., Bray, J. W., Dowd, W.N., Mills, M.J., Moen, P., Wipfli, B., Olson, R. & Kelly, EL. 2015. Return on Investment of a Work–Family Intervention: Evidence From the Work, Family, and Health Network. *Journal of Occupational and Environmental Medicine* 57 (9), 943–951.
- Bellah, R.N., Sullivan, W.M., Tipton, S.M., Swidler, A. & Madsen, R.P. 1985. *Habits of the Heart*. Berkeley, Ca: University of California Press.
- Berger, P-L. & Luckmann, T. 1994. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Tiedonsosiologinen tutkielma. 5. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Bianch S. M. & Milkie M. A. 2010. Work and Family Research in the First Decade of the 21st Century. *Journal of Marriage and Family* 72 (3), 705-725.
- Budig M. J., Misra J. & Boeckmann, I. 2011. The Motherhood Penalty in Cross-National Perspective: The Importance of Work–Family Policies and Cultural Attitudes. *Social Politics* 19 (2), 163-193.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. 2000. The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the internal motivation of behavior. *Psychological Inquiry* 11(4), 227–268
- Drobnič S. & Rodríguez A. M. G. 2011. Tensions between work and home: job quality and working conditions in the institutional contexts of Germany and Spain. *Social Politics* 18(2), 232-68.

- Elo, A-L. & Ervasti, J. 2006. Työorganisaatiot ja henkinen hyvinvointi. Teoksessa Kuppinen, T., Hanhela, R., Heikkilä, P., Kasvio, A., Lehtinen, S., Lindström, K., Toikkanen, J. & Tossavainen, A. Työ ja terveys Suomessa 2006. Helsinki: Työterveyslaitos, 91–103.
- Entman, R. 1993. Framin: Toward Clarification of a Fractured paradigm. *Journal of Communication* 43(4), 51-58.
- Fletcher, J.K. & Rapoport, R. 1996. Work–Family Issues as a Catalyst for Organizational Change. Teoksessa Lewis, S. & Lewis, J. *The Work—Family Challenge: Rethinking Employment*. London: Sage.
- Goffman, E. 1963. *Behavior in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings*. The New York: Free Press.
- Goffman, E. 1974. *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Boston: Northeastern University Press.
- Gregory, A., Milner, S. & Windebank, J. 2013. Work-life balance in times of economic crisis and austerity. *International Journal of Sociology and Social Policy* 33 (9-10), 528-541.
- Halrynjo, S. & Lyng, S.T. 2009. Preferences, constraints or schemas of devotion? Exploring Norwegian mothers' withdrawals from high-commitment careers. *British Journal of Sociology* 60(2), 321–343.
- Heikkinen S., Lämsä A-M. & Hiillos M. 2014. Narratives by women managers about spousal support for their careers. *Scandinavian Journal of Management* 2014 30(1), 27-39.
- Kaarti, N. & Korvela, P. 2014. Aika- ja perhekäsitykset ruuhkavuosien määrittäjänä. Teoksessa Korvela, P. & Tuomi-Gröhn, T. (toim.). *Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohtissa*. Kuluttajatutkimuskeskuksen kirjoja: nro 9. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 146-167.
- Karvonen, E. 2000. Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Media & Viestintä* 23(2), Verkossa: <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61529>
- Kela 2016. Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2015. Verkossa <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/186082> Luettu 10.3.2019.

Kelly, E. L., Kossek, E. E., Hammer, L.B., Durham, M., Bray, J., Chermak, K., Murphy, L.A. & Kaskubar, D. 2008. Getting there from here: research on the effects of work-family initiatives on work conflict and business outcomes. *Academy of Management annual* 2(1), 305-249.

Kelly, E. L. Ammons, S. K., Chermack, K. & Moen, P. 2010. Gendered Challenge, Gendered Response: Confronting the Ideal Worker Norm in a White-Collar Organization. *Gender & Society* 24(3), 281-303.

Kempe, J., Kivimäki, R. & Otonkorpi-Lehtoranta, K. 2008. Työn ja perheen yhteensovittamisen kehittäminen työpaikoilla. Enemmän joustoa yrityksiin. Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatutkimuksen instituutti, Työelämän tutkimuskeskus. Työraportteja 81/2008. Tampere: Tampereen yliopistopaino. Verkossa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65672/978-951-44-7605-1.pdf?sequence=1>

Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. Työ- ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa Rönkä A. & Kinnunen U. (toim.). Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: PS-kustannus.

Kinnunen, U. & Rantanen J. 2005a. Työn ja perhe-elämän vuorovaikutus. Teoksessa Kinnunen, U., Feldt, T. & Mauno, S. Työleipälajina – Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kinnunen, U & Rantanen, J. 2005b. Työ, perhe-elämä ja hyvinvointi teoksessa Kinnunen U., Feldt T. & Mauno S. (toim.) 2005. Teoksessa Työ leipälajina: Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kinnunen, U., Malinen K. & Laitinen K. 2009. Työn ja perheen yhteensovittaminen: perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Teoksessa Rönkä, A. & Malinen K. & Lämsä, T. (toim.). Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kivimäki, R. 1997. Work and Parenthood. Teoksessa Rantalaiho, L. & Heiskanen, T. (toim.) *Gendered Practices in Working Life*. Basingstoke: MacMillan, 89-100.

Kivimäki, R. 2009. Vanhemmuus työpaikoilla. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.

Kontula, O. 2018. 2020 – luvun perhepolitiikkaa. Perhebarometri 2018. Väestötutkimuslaitos. Katsauksia E 52/2018. Helsinki: Väestöliitto

- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2009. Työ, perhe ja hyvinvointi. Teoksessa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 38–48.
- Mauno, S., Kiuru, N., & Kinnunen, U. 2011. Relationships between work-family culture and work attitudes at both the individual and the departmental level. *Work & Stress* 25(2), 147-166.
- Miettinen, A. & Manninen, A. 2006. Sovittelua ja sopeutumista: työn ja perheen yhteensovittamisen kysymyksiä määräaikaista tai osa-aikatyötä tekevien perheissä. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 23/2006. Helsinki: Väestöliitto.
- Miettinen, A. & Rotkirch, A. 2012. Yhteistä aikaa etsimässä. Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla. Perhebarometri 2012. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 42/2012. Helsinki: Väestöliitto.
- Niemistö, C., Karjalainen M. & Hearn J. 2017 ”Pakko painaa pitkää päivää”: Työn ja muun elämän väliset hämärtyvät rajat tietotyössä. Teoksessa Helander, M., Levä, I., Saksela & Bergholm, S. (toim.) Työaikakirja. Helsinki: Into Kustannus, 147-170.
- Närvi J. 2012. Negotiating care and career within institutional constraints – work insecurity and gendered ideals of parenthood in Finland. *Community, work & family*, 15(4), 451-470.
- Närvi, J. 2014. Äidit kotona ja työssä – perhevapaavalinnat, työtilanteet ja hoivaihanteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 79(5), 543–552.
- OECD 2005. *Babies and Bosses - Reconciling Work and Family Life*. Vol. 4. Paris: OECD.
- Oinonen, E. 2008 *Families in Converging Europe. A Comparison of Forms, Structures and Ideas*. Palgrave Studies in Family Sociology. Houndmills, Basingstoke, Hampshire & New York: Palgrave Macmillan.
- Ojanen, M. 2017. Työn ja perheen ristiriidat, sairauspoissaolot ja avioeroriski suomalaisilla palkansaajilla. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.
- Pfau-Effinger, B. 2004. *Development of Culture, Welfare States and Women’s Employment in Europe*. Aldershot, UK: Ashgate.

- Peräkylä, A. 1990. Kuoleman monet kasvot. Identiteettien tuottaminen kuolevan potilaan hoidossa. Vastapaino: Tampere.
- Puroila, A-M. 2002a. Kohtaamisia päiväkotiarjessa – kehysanalyttinen näkökulma varhaiskasvatustyöhön. Väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.
- Puroila, A-M. 2002b. Erwing Goffmanin kehysanalyysi sosiaalisen todellisuuden jäsentäjänä. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 41. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Pääkkönen, H. 2010. Perheiden aika- ja ajankäyttö: tutkimuksia kokonaistyöajasta, vapaaehtoistyöstä ja kiireestä. Helsinki: Tilastokeskus.
- Repo K. 2009. Lapsiperheiden arki. Näkökulmina raha, työ ja lastenhoito. Tampere: Tampere University Press.
- Repo K. 2012. Lasten kotihoidon tuen merkitykset käyttäjän arjessa. Teoksessa Sipilä J., Rantalaiho M., Repo K. & Rissanen T. (toim.) Rakastettu ja vihattu lasten kotihoidon tuki. Tampere: Vastapaino.
- Repo, K. 2013. The child in the context of home care – Finnish mothers’ assessments. Teoksessa Oinonen, E. & Repo, K. (toim.) Women, Men and Children in Families: Private Troubles and Public Issues. Tampere: Tampere University Press, 195–212.
- Repo K. 2015 Muuttuvan työelämän äidit ja lastenhoidon merkitykset. *Janus* 13(4), 403 – 421.
- Rissanen T. 2012. Kotiin, töihin, työttömäksi – siirtymät työelämän ja kotihoidontuen välillä Teoksessa Sipilä J., Rantalaiho M., Repo K. & Rissanen T. (toim.) Rakastettu ja vihattu lasten kotihoidon tuki. Tampere: Vastapaino.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2017. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino
- Rönkä, A., K. Malinen, & T. Lämsä (toim.) 2009. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmela-Aro, K., Aunola, K., Nurmi, J.-E., Saisto, T. & Halmesmäki, E. 2006. Changes in depressive symptoms and marital satisfaction during the birth of a child in the family vary across couples rather than individuals. *Journal of Personal and Social Relationships*, 23, 781– 803.

Salmela-Aro, K. 2009. Personal goals and well-being during critical life transitions: The four C's—Channelling, choice, co-agency and compensation. *Advances in Life Course Research* 14, 63–73.

Salmela-Aro, K. 2012. Transition to parenthood and positive parenting: Longitudinal and intervention approaches. *European journal of developmental psychology* 9(1), 21–32.

Salmela-Aro, K. & Nurmi, J-E. 2017. Henkilökohtaiset tavoitteet, hyvinvointi ja elämäntyydytys. Teoksessa Salmela-Aro, K. & Nurmi, J-E. (toim.) *Mikä meitä liikuttaa. Motivaatiopsykologian perusteet*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmi, M. 2004a. Työn ja perheen yhteensovittamisen kentät. Teoksessa Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Stakes.

Salmi, M. 2004b. Joko-tai vai sekä-että: työn ja perheen suhde korkeakoulutetuilla. Teoksessa Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Stakes, 113-137.

Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. 2011. Job quality, Work– Family Tensions and Well-being: The Finnish case. Teoksessa Drobnič, S. & Guillén, A. M. (toim.): *Work–Life Balance in Europe. The Role of Job Quality*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 120–146.

Sauli, H., Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. 2011. Kriisistä kriisiin: lapsiperheiden toimeentulo 1995–2009. *Yhteiskuntapolitiikka* 74(5), 535-543.

Sutela, H. & Lehto, A-M. 2014. Työolojen muutokset 1977-2013. Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ytmv_197713_2014_12309_net.pdf Luettu 13.3.2019.

STM 2013. Lapsi- ja perhepolitiikka Suomessa 2013. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Stone, P. 2007. *Opting Out? Why Women Really Quit Careers and Head Home*. Berkeley/Los Angeles: University of California Press.

Tammelin, M. & Mustosmäki, A. 2017. Työn, perheen ja muun elämän yhteensovittaminen. Teoksessa Pyöriä, P. (toim.) Työelämän myytit ja todellisuus. Helsinki:Gaudeamus.

TENK Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf Luettu 15.3.2019.

Terävä, J., Kuukka, A. & Alasuutari, M. 2018. Miten lastenhoidon ratkaisuja saa perustella? Vanhempien puhetta 1–2-vuotiaan lapsensa hoitoratkaisuista. Yhteiskuntapolitiikka 84(4), 349-359.

THL Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012. Lapsiperhekysely. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/lapsiperheky-sely>. Luettu 14.11.2018.

Turpeinen, M., & Toivanen M. 2008. Perhe työssä, työ perheessä: työn ja perheen yhteensovittamisen rajat ja mahdollisuudet työorganisaatiotoimijoiden, perheen ja sukupuolen näkökulmasta. Helsinki: Työterveyslaitos.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

VNK Valtioneuvoston kanslia 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituk-sen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a>. Luettu 10.3.2019.

Wallin, O. 2012. Hyvinvointityöhön sitoutuminen: diskurssianalyysi työhön sitoutumisesta perheen, työhyvinvoinnin, ammatillisuuden ja asiakaslähtöisyyden näkökulmista. Tampere: Tampere University Press.

Williams, J. C. 2000. Unbending gender. New York: Oxford University Press.